

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МИСТЕЦТВ
ІМЕНІ І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО

**В. І. ЛОЗОВА — МУЗИКАНТ, ПЕДАГОГ.
БІОГРАФІЯ. СПОГАДИ. МАТЕРІАЛИ**

Автор-упорядник Н. В. Інюточкіна

МОНОГРАФІЧНИЙ НАРИС

Харків
2021

УДК 780.616.432.071.2(477.54)

I 57

Рецензенти:

О. І. КОЗАК, доктор мистецтвознавства,
професор ХНУМ ім. І. П. Котляревського;
В. М. ЩЕПАКІН, доктор мистецтвознавства,
доцент ХДАК

Редактор:

Л. В. ШАПОВАЛОВА, доктор мистецтвознавства,
професор ХНУМ ім. І. П. Котляревського

Автор-укладач:

Н. В. ІНЮТОЧКІНА, кандидат мистецтвознавства,
доцент ХНУМ ім. І. П. Котляревського

I 57 В. І. Лозова — музикант, педагог. Біографія. Спогади. Матеріали
/ Авт.-упор. Н. В. Інюточкина. — Харків, 2021. — 80 с., іл.

УДК 780.616.432.071.2(477.54)

ISBN 978-617-7902-86-6

БІОГРАФІЧНІ МАТЕРІАЛИ В. І. ЛОЗОВОЇ

Існує парадоксальна думка про те, що кінцевою метою педагога є його власне заперечення, тобто вдосконалення майстерності учня до того моменту, коли педагог йому стає вже не потрібний.

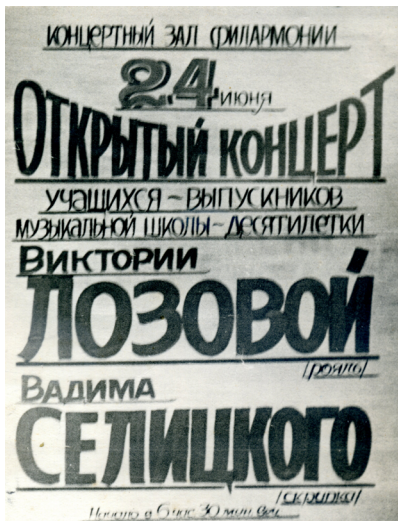
Вікторії Іванівни немає з нами більше 20 років, але пам'ять про неї жива, так само як і гостра потреба в ній, у її музиці. Лише з часом починаєш усвідомлювати значущість її педагогічного внеску в кожного з нас, що мали щастя називатися її учнями.

Давно назріла необхідність створити колективний портрет чудового педагога, простежити її творчий шлях, не завжди легкий і безхмарний, але завжди осяяний чесним служінням її величності Музиці. Цінність спогадів колег і учнів полягає в тому, що образ Вікторії Іванівни висвічується різними гранями. У кожного в душі збереглося щось дуже особисте і пам'ятне, однак необхідно приділити увагу і суто біографічним аспектам її життя.

В. І. Лозова народилася в 1933 р. в немuzикальній родині. Батько, Іван Андріанович, був інженером, мати, Олександра Іванівна, — домогосподаркою. Тато обожнював українські народні пісні, а мати добре співала. Це і стало тим життєдайним ґрунтом, на якому розквітла любов їхньої доньки до музики, що стала покликанням усього життя... Коли почалася Друга світова війна, Вікторія Іванівна через хворобу матері не змогла евакуюватися і залишилася в Харкові. Музикою почала займатися в школі № 1 ім. Л. ван Бетховена, а в 1948 р. перейшла в Харківську музичну школу-десятирічку (ХССМШ), яку закінчила на «відмінно» в 1950 р. Уже тоді її відзначали як талановиту піаністку, котра подає великі надії. Програма її сольного концерту (1950) містила:

- прелюдію та фугу D-dur із II т. ДТК Й. С. Баха;
- сонату № 4 Л. ван Бетховена;
- етюд № 4 та скерцо h-moll Ф. Шопена;
- прелюдію G-dur С. Рахманінова.

Наявність найскладніших фортепіанних творів у репертуарі шістнадцятирічної виконавиці свідчить про її високу професійну майстерність. «Захоплення грою в колективі почалося ще в музичній школі, де юна виконавиця набула навичок ансамблевої гри в складі тріо разом зі скрипалем В. Селицьким і віолончелістом В. Хальфіним. У їхньому виконанні 5 березня 1950 р. в програмі харківського радіомовлення прозвучав фінал з тріо Л. ван Бетховена № 7»¹.

У тому ж 1950 р. Вікторія Іванівна вступає до Харківської консерваторії, яку теж з відзнакою закінчує в 1955 р. У студентські роки піаністка виступала в сольних та монотематичних концертах, присвячених творчості видатних композиторів. Особливо яскраво талант Вікторії Лозової розкрився на останніх курсах навчання. У січні 1954 р. її концертний репертуар вмщував:

- 4 етуди та Фантазію c-moll Ф. Шопена;
- Фантазію для фортепіано з оркестром на теми Рябініна А. Аренського;

1. А. Ю. Рум'янцева. Специфіка творчої індивідуальності В. І. Лозової / А. Ю. Рум'янцева // Культура України : зб. наук. пр. — Харків : ХДАК, 2020. — Вип.

- 5 прелюдій О. Скребіна;
- 2 прелюдії С. Рахманінова;
- прелюдію C-dur С. Прокоф'єва.

Програма її державного іспиту складалася з найскладніших творів світового фортепіанного мистецтва:

С. Франк — прелюдія, хорал і fuga;

Й. Брамс — соната fis-moll;

Ф. Ліст — етюд «Мазепа»;

С. Рахманінов — Концерт c-moll.

Її неординарні здібності були оцінені керівництвом консерваторії, і Вікторія Іванівна була залишена працювати спочатку асистентом професора А. Л. Лунца, а потім викладачем спеціального фортепіано, отримавши свій клас. З цього моменту і починається її педагогічна діяльність.

Вікторія Іванівна здобула прекрасну освіту в чудових педагогів — Миколи Олексійовича Хлебнікова та Надії Борисівни Ландесман у школі і в Абрама Львовича Лунца в консерваторії. Він відгукувався про Вікторію Лозову, як про «... дуже здібну людину з відмінними музичними та технічними даними». У характеристиці, наданій у 1954 р., зазначалося: «Студентка 5 курсу В. Лозова має блискучі музичні дані. Під час навчання в консерваторії пройшла велику кількість творів різних стилів. Усі роки виступала у шефських і відкритих концертах ВУЗу, в концертах лекторію. Дала 3 сольних концерти, за 4 роки одержувала лише відмінні оцінки. Бере участь у роботі наукового студентського товариства у філософському і фортепіанному гуртку. Її наукова робота “Фортепіанна творчість Л. Ревуцького” здобула високу оцінку та премію на міському огляді наукових робіт студентів...».

Протягом наступних років доля звела її з такими видатними музикантами як Всеволод Володимирович Топілін, Ізабелла Мойсейівна Полян, Натан Юхимович Перельман, Михайло Сергійович Воскресенський, дозволивши продовжити вдосконалювати свою майстерність.

У 1957 р. Вікторія Лозова удостоюється диплома 1 ступеня на Обласному фестивалі музикантів-виконавців.

У 1958 р. Вікторія Іванівна бере участь у Всесоюзному відбірковому турі конкурсу ім. Дж. Енеску, а в жовтні 1959 р. — також у Всесоюзному відбірковому турі конкурсу ім. Ф. Шопена. У витязі з рецензії на її виконання тієї пори зазначено: «В. І. Лозова демонструє високий професійний рівень піанізму і загальної музичної виконавської культури, вона серйозний мислячий музикант. Її гра відрізняється яскравістю, свободою, зрілістю, хорошим розумінням стилю».

4 вересня 1957 року
Палац культури турбомеханічного заводу
4 вересня 1957 року

Навчання 50-річчя Радянської влади

КОНЦЕРТ

ВИКЛАДАЧІВ

Полтавського музичного училища
ім. М. В. ЛИСЕНКА

I віклина
Піаніст: «Туманна ні нічний»
«Соната „Високиєвічана“»
«Коротка баллада для 2-х фортепіано»
Виконує викладач ЯКОВЕНКО В. О.
Партію другого фортепіано виконує ст. викладач Харківського інституту мистецтв ЛЮЗОВА В. І.

II віклина
«3-я симфонія „Ляна і овертура“»
«Сюїта „Світотурецька“»
«Полонеза і на початку сонати»
«Печаль медит.»
«Моя мрія „Тамар“»
«Фіналь „Куртінго і на „Соната Фігаро“»
«Нача безумства»
«Діалоги мистецтв „Нам мистецтво мистецтв“»
«Мрія моя, мрія»

Виконує викладач НІКОЛАЄВА О. Д. (мекко-сопрано).
Партію фортепіано виконує концертмейстер викладач ТРУСОВА Е. В.

ХАРКІВСЬКЕ МІНОБЛАСНЕ ВІДДІЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ТЕАТРАЛЬНОГО ТОВАРИСТВА
РЕДАКЦІЯ ОБЛАСНОЇ ГАЗЕТИ „СОЦІАЛІСТИЧНА ХАРКІВЩИНА“

ПОНЕДІЛОК **23** ПОНЕДІЛОК **23**
НОВТІНІ 1972 р. НОВТІНІ 1972 р.

ВЕЧІР
ТВОРЧОГО ОБ'ЄДНАННЯ

„РАМПА“

В програмі літературно-музичний журнал № 3

„ТРОЯНДИ І ВІНОГРАД“

ЖИСТ: Два Гроші : У творчій лабораторії композитора
Ліана народна : Казка для дорослих
Мова слова : Люблю, що це ти ти?
Шопеніана : Огарті і гумор

УЧАСТЬ : НАДАННЯ НАСТАВНИК : ІЗДАВЦІВ НАСТАВНИК :
ВЕРУТЬ : С.НОЛІВАНОВА, Н.ТАМАРОВА : В.ЦЕСТНОВ, Р.ЧЕРНАШИН

А.НУБАНЦЕВ, С.ПЛАНСІН, Л.ПРУДІНА, О.СУВОРОВА, Н.ФЕДІНІНА

Композитор : О.НУК : Співачка : Ю.ТИХІ,ОЛНА,Ю.ФЕДЕНО

Піаніст : В.ЛОЗОВА, В.ПЛОСКИНА, В.ШУКАЙЛО : Концертмейстер :
Художній керівник : З.ЧИРКОВА : Режисер-постановник : С.ЦЕСТНОВ
Художник : С.ЮФФЕ : Режисер : О.СУВОРОВА ; Асистент режисера : А.ДОЛГОПОЛОВ

Вечір відбудеться в Будинку автора (вул. Красна, 3)
Початок о 20 години **Вхід за запрошеннями**

У 1968 р. в інституті ім. Гнесіних на кафедрі під керівництвом професора О. Л. Іохелеса В. І. Лозова зіграла концертний екзамен, який входив у програму кандидатського мінімуму. Були виконані:

- соната Ф. Е. Баха;
- соната І. Брамса fis-moll;
- Фантазія Ф. Шопена.

«Характерною особливістю виконавського почерку В. І. було відчуття музичної форми, багатство звукових фарб, витончена педалізація <...> Голос її рояля був завжди неповторний і

впізнаваний. Здавалося, що він народжений не дотиком рук піаністки, а якимось внутрішнім рухом душі і міняв свою сутність в залежності від образної драматургії твору».²

«Досягнення західноєвропейського фортепіанного мистецтва, такі як точність відтворення нотного тексту, ретельність виконання штрихів, артикуляційна майстерність, ритмічна точність, втілені у виконавство В. Лозової, чому посприяв професор А. Л. Лунц. Основуючись на його педагогічних принципах, Вікторія Іванівна надавала перевагу індуктивному методу осягнення твору, чим можна пояснити її пильну увагу до найдрібніших деталей музичної тканини.

Позитивну роль у становленні виконавської та педагогічної майстерності В. І. Лозової відіграли консультації В. В. Топіліна (вихованець П. К. Луценка і в аспірантурі — Г. Г. Нейгауза) < ... > Успадковані від В. В. Топіліна найтонше фразування мотивів і тематичних утворень, агогічна різноманітність, майстерне використання педалі були для Вікторії Іванівни найважливішими засобами виразності. Саме В. В. Топілін прищепив харківській піаністці мистецтво звукодобування, якому вона приділяла особливу увагу і ретельно працювала над засобами звукоутворення. Майстерність В. І. Лозової виконувати пасажі *legato* як швидкі співучі і виразні мелодії (що було найголовнішим постулатом педагогіки Г. Г. Нейгауза) також виховав В. В. Топілін».³

Романтичне світовідчуття Вікторії Іванівни визначило її репертуар. Передусім виконувалися твори

2. Крипак О. Л./ Шукайло В. Ф./ В. И. Лозовая – музыкант и педагог / Проблeми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти: зб. наук. пр. / Харк. держ. ун-т мистецтв. – Х. «Стиль-Іздат», 2003. – Вип. 11

3. А. Ю. Рум'янцева. Специфіка творчої індивідуальності В. І. Лозової / А. Ю. Рум'янцева // Культура України : зб. наук. пр. — Харків : ХДАК, 2020. — Вип. 67

ХАРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ МИСТЕЦТВ ІМЕНІ І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО
(пл. Радянської України, 11/13)

ВЕЛИКИЙ ЗАЛ

ЦИКЛ КОНЦЕРТІВ

присвячений науково-творчій конференції професорсько-викладацького складу Інституту

ЧЕТВЕР 30 березня 1978 р.	КОНЦЕРТ ВЕВЕЛАДАЧІВ КАФЕДРИ НАРОДНИХ ТА ДУХОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ: доц. Ф. І. КОРОВАЙ, ст. викл. О. НАЗАРЕНКА, ст. викл. І. В. АНДРИЩ, викл. О. С. БЕЗЗА ТА ХОРУ ХАРКІВСЬКОГО ІНСТИТУТУ МИСТЕЦТВ Художній керівник та диригент: доц. Ю. КУЛІК
П'ЯТИЦЯ 31 березня 1978 р.	КОНЦЕРТ З ТВОРІВ КОМПОЗИТОРІВ-ВЕВЕЛАДАЧІВ ХАРКІВСЬКОГО ІНСТИТУТУ МИСТЕЦТВ
СЬОБІТА 1 квітня 1978 р.	КОНЦЕРТ КАФЕДРИ СПЕЦІАЛЬНОГО ФОРТЕПІАНО № 2 СОНАТНА ТВОРЧІСТЬ С. ПРОКОФЄВА ВИКОНАВЦІ в. о. доц. В. І. ЛОЗОВА, ст. викл. Т. Б. ВЕРКІНА, ст. викл. В. Ф. ШУКАЙЛО та викл. В. С. ВАСИЛЕЦЬ
НЕДІЛЯ 2 квітня 1978 р.	КОНЦЕРТ КАФЕДРИ СПЕЦІАЛЬНОГО ФОРТЕПІАНО № 2 СОНАТНА ТВОРЧІСТЬ С. ПРОКОФЄВА ВИКОНАВЦІ ст. викл. Н. О. МІЛЬНИКОВА, ст. викл. Н. І. РУДЕНКО, викл. С. М. КРИВОНОС та викл. С. С. ПОЛУСМЯК
ПОНЕДІЛОК 3 квітня 1978 р.	КОНЦЕРТ ВЕВЕЛАДАЧІВ КАФЕДРИ МАСТЕРНОСТІ АВТОРА ТА СОЛЬНОГО СПІВУ: Нар. арт. СРСР в. о. доц. Л. С. ТАРАШКИНОВА, Нар. арт. СРСР, проф. Л. І. СЕРДУКА, ст. викл. Л. Г. ЦУРКАН ТА НАМЕРНОГО ОРКЕСТРУ Художній керівник та диригент в. о. проф. С. Г. КОЧАРЯН

Початок концертів о 19 год. 30 хв.

Вхід вільний

Ф. Шопена, Ф. Ліста, Й. Брамса, Ф. Шуберта. Розквіт виконавства припадає на 70–80 роки. Вікторія Іванівна грає сольні і симфонічні концерти в Харківській філармонії, рідному Інституті мистецтв, Будинку вчених, на радіо і телебаченні. Здійснює гастрольні тури по країні — Київ, Львів, Полтава, Кременчук та ін.

Крім цього, Вікторія Іванівна стажувалася в чотирьох консерваторіях: Київській консерваторії ім.

П. І. Чайковського на кафедрі під керівництвом професора Т. П. Кравченко (1974), Єреванській консерваторії ім. Комітаса на кафедрі професора С. А. Бунатян (1978), в Ленінградській консерваторії ім. М. А. Римського-Корсакова (1987) у професора Н. Ю. Перельмана і в Московській консерваторії в професора М. С. Воскресенського.

На стажуваннях, крім відвідувань уроків, обговорень наукових робіт, В. І. давала сольні концерти. Зберігся відгук про проходження стажування в Київській державній консерваторії ім. П. І. Чайковського (нині Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського) в. о. доцентом кафедри спеціального фортепіано Харківського інституту мистецтв ім. І. П. Котляревського В. І. Лозовою з 27.10 по 26.11.1974 р.

«Слід відзначити надзвичайно серйозне ставлення В. І. Лозової до роботи, високопрофесійні змістовні виступи на обговореннях концертів, цікавий та взаємокорисний обмін

думками за тематикою розглянутих наукових праць, ретельне вивчення методичних та творчих питань» (проректор з наукової роботи, в. о. професора В. В. Задерацький, зав. кафедрою спеціального фортепіано № 2 Т. П. Кравченко, декан фортепіанного факультету, в. о. професора В. В. Сечкін).

У 1978 році Вікторія Іванівна стажується в Єреванській консерваторії. Завідуюча кафедрою спеціального фортепіано Єреванській консерваторії професорка С. А. Бунатян відзначає в грі В. І. Лозової «високий професіоналізм, відмінний піанізм, тонкий вимогливий смак, натхненність».

Концерт відбувся в Єреванському музичному училищі ім. Р. Мелікяна. До програми увійшли:

Моцарт - Фантазія і соната c-moll

Шопен - Рондо, Ноктюрн F-dur, Балада As-dur

С. Прокоф'єв - соната №5.

Після приїзду з Єревану Вікторія Іванівна захоплено ділилася враженнями про свою поїздку. Ось витяг з її листа: «... увидишь Арарат утром в лучах солнца или вечером на закате, а внизу – розовый город, сейчас утопающий в разноцветье золотой осени – и поблагодаришь судьбу за то, что привелось это увидеть, ведь можно было умереть и не узнать такой красоты...».

Рідкісна сприйнятливність, захопленість, здатність знаходити особливе в повсякденному і бути за це вдячною були основними властивостями її натури. Романтичні риси були і в зовнішньому її вигляді. Карі променисті очі обрамляли світлі локони, її вбрання виділяли її з натовпу, вона любила прикраси, яскраві кольори, хода її була стрімкою, головне - вона так заряджала оточення своїм темпераментом і чарівністю, що ми, її студенти, відразу ж потрапляли в орбіту її впливу.

У 1987 р. Вікторія Іванівна стажується в Ленінградській консерваторії. Зберігся її лист до Валентини Федорівни

Шукайло, дорогоцінне свідчення її життя того часу і її музичних вражень:

«Что сказать? — пише В. І. — Вначале все оглушает — шоковое состояние от обилия залов, концертов, имен, лиц. Знаешь, впечатляет больше, чем в Москве, так как русская история на каждом шагу, и даже — “мороз и солнце день чудесный” это Пушкин, рядом на Мойке, где сажусь на автобус каждый день, и Казанский собор напротив (почему-то все время думаю, как здесь “отпевали” Чайковского), и зал капеллы им. Глинки, где 20 лет назад (!) играла с Энтелисом Шопена, жила в гостинице рядом, и одновременно со мной играл Скавронский и пр. и пр. А сейчас слушала там совершенно гениальное исполнение Чернушенко с его капеллой хором Чайковского и его “Литургию”...

Малый зал Филармонии им. Глинки — это “дом Энгельгардтов”, описанный Лермонтовым в “Маскараде”, где играл Лист, Полина Виардо, представила Тургенева и т. д. А сейчас слушала там новую советскую звезду на фортепианном небосклоне — Валерия Кулешова — золотая медаль в

Италии на конкурсе Бузони. Было впечатление, что играет или юный Лист, или юный Горюнов — такой виртуоз! А вчера в Большом зале (белом, колоннами, хрустальными люстрами) играла совершенно удивительная француженка — Клод Майольс — такого Дебюсси и Шопена не представляла, как будто звуковое волшебство. Не припомню аналогов советской пианистической школы, хотя виртуозности особой нет, только то, что требует музыка. А в общем, в консерватории — по словам Перельмана и Гаккеля (блистательный оратор, эрудит, мыслитель и очень интересный внешне интеллигент) — развал, кризис и т. д., все то, что переживает нынче культура... В основном хожу по классам, очень интересная и пестрая картина. Очень довольна, что попала на уроки к Г. Соколову, моему кумиру, он как раз здесь после гастролей, но об этом подробно дома, главное, от чего печально — что жизнь проходит, что нет пророков в своем отечестве, что все я знаю и умею не хуже. Вот главный вывод. А те концерты классов, которые я слышала, разочаровали в большей степени, хотя может быть, это были не лучшие... Переживаю за своих учеников. Ведь играть-то им надо как всем, а главная мысль Гаккеля о нынешнем музыкальном образовании — дефицит труда у обучающихся Музыка». Як злободенно звучить!

У 1989 р. Ігор Федорович Гаїда (у той час завідувач кафедри камерного ансамблю в Харківському інституті мистецтв) також проходив стажування (ФПК) в Ленінградській консерваторії.

Якось, йдучи по коридору консерваторії, він побачив професора Н. Ю. Перельмана в оточенні студентів. Підійшовши до Натана Юхимовича, Ігор Федорович передав привіт від Вікторії Іванівни. Натан Юхимович був надзвичайно радий і, побачивши питання в очах студентів, пояснив: «Эта замечательная пианистка из Харькова, недавно играла у нас

Шопена, ее выступление явилось большим событием».

В продовження наводжу витяг з відгуку професора Н. Ю. Перельмана: «В. И. Лозовая выступала совместно с музыковедом Л. А. Энтелисом в 1967, 1969 и 1970 годах в Ленинграде в залах Капеллы им. М. И. Глинки, Дома Ученых, Дворца просвещения. Несколько концертов я посетил и запомнил. Талантливая пианистка играла тонко, артистично и виртуозно. Смелая и своеобразная трактовка крупных произведений и миниатюр своей убедительностью захватила слушателей».

Підвищення кваліфікації в Московській консерваторії Вікторія Іванівна проходила під керівництвом професора М. С. Воскресенського. Протягом чотирьох місяців Вікторія Іванівна відвідувала заняття його класу, а також займалася з трьома його студентами, показуючи чудову педагогічну роботу. Професор МК М. С. Воскресенський характеризує гру Вікторії Іванівни так:

«В. И. Лозовая — превосходный музыкант, обладает красивым туше, точным прикосновением к фортепиано, незаурядной пианистической виртуозностью. Дав два сольных концерта в музыкальном училище им. Октябрьской революции и в музыкальном училище г. Электростали, В. И. Лозовая сыграла блестящий заключительный концерт в Белом зале Московской консерватории. Программа состояла из произведений Листа и его обработок песен Шуберта, была сыграна проникновенно, ярко, цельно и оставила прекрасное впечатление».

Вікторія Іванівна не обмежувалася сольними концертами, ансамблева музика займала в її житті не менше значення. Багато хто пам'ятає дует Вікторії Лозової з домристом Федором Короваєм. Особливо слід відзначити фортепіанне тріо — Вікторія Лозова (ф-но), Григорій Куперман (скрипка) та Ігор Гайда (віолончель). Перший публічний виступ відбувся в 1980 р. Дійсно, тоді виконувалися квартети — Ф. Мендельсона (с-moll) і Й. Брамса (с-moll) (був запрошений альтист Ілля Сиротін). Успіх зумовив продовження довжиною у 20 років. За цей час підготовлено кілька програм, серед яких шедеври фортепіанного тріо: Й. Гайдна, В. А. Моцарта, Ф. Мендельсона, С. Франка, Патетичне тріо М. Глінки, С. Рахманінова,

П. І. Чайковського, Д. Шостаковича, Г. Свиридова, А. Бабаджаняна, В. Бібіка, фортепіанні квартети Л. Бетховена, Ф. Мендельсона, а також квінтели Д. Бортнянського, Ф. Шуберта, Д. Шостаковича.

Тріо було неодмінним учасником харківських фестивалів сучасної камерної музики. І завжди їх супроводжували успіх і любов харків'ян.

І. Ф. Гайда згадує: «у Харкові в Малому залі оперного театру (ХНАТОБ) починався фестиваль сучасної музики, з якихось причин не вдавалося відкриття, і нас попросили врятувати становище і зіграти чотири тріо — Г. Свиридова, Д. Шостаковича, А. Бабаджаняна і В. Бібіка. Виступ тріо відбувався з гучним успіхом, можна сказати, на наступний день ми «прокинулися знаменитими», в будь-якому разі, про наше тріо заговорили. Почалися репетиції, гастролі, записи на ТБ, на радіо. Репетиції протікали на підйомі, творчо, Вікторія Іванівна в своїй партії була надзвичайно виразною, що змушувало і нас «підтягуватися», підвищувати емоційний тонус гри. Це були незабутні, найкращі творчі роки!».

Валентин Бібік відзначав: «Гра Вікторії Лозової відрізняється стихійним напором почуттів — це її відмінна якість, яка поряд з ритмічною ясністю її партнерів надає надзвичайно виразний наслідок. Вона володіє філігранною пальцевою технікою, красивим глибоким звуком і, головне, вона надзвичайно щира у своєму виявленні почуттів музиканта-художника».

Знаменними були виступи в Москві — в залі Спілки композиторів і в Малому залі Московської консерваторії. Вимоглива публіка доволі гаряче прийняла харківське тріо. Ігор Федорович Гайда згадує: «В. І. попросила незнайому жінку перевернути їй ноти, і та після виступу дуже схвильовано висловила своє захоплення майстерністю піаністки. Висока оцінка була тим приємніша, що, як потім з'ясувалося, ноти перевертала піаністка, лауреат міжнародного конкурсу».

Ілля Давидович Сиротін — альтист, учасник квартету (В. Лозова, Г. Куперман, І. Гайда і І. Сиротін) також ділиться спогадами:

«Торочка — так пестливо називали піаністку Вікторію Іванівну Лозову її однолітки і друзі. Талановита піаністка, закінчивши Харківську консерваторію в класі професора А. Л. Лунца, була залишена у вузі на кафедрі спеціального фортепіано спочатку асистентом, а потім і викладачем. Вікторія Іванівна разом з батьками проживала у власному будинку по вулиці Іскринській, що в той час було рідкістю. Відсутність сусідів дозволяла юній піаністці займатися і музикувати в будь-який час доби. Для нас, дітей радянських блочних комуналок, це було в дивину! Частину присадибної ділянки було віддано квітнику, основу котрого становили кущі червоних троянд. Це був райський куточок! За квітами розташовувався маленький флігель з пічкою. У ньому отримав тимчасовий притулок видатний піаніст Всеволод Володимирович Топілін, який повернувся в 1945 р. з німецько-радянських таборів, в минулому до війни аспірант і асистент Генріха Нейгауза, акомпаніатор Давида Ойстраха, який гастролював з ним у 1935–1936 рр. у Польщі, Німеччині, Швеції, країнах Прибалтики.

Доля звела нас з Торочкою восени 1982 р., коли ми вирішили організувати фортепіанний квартет. Ми — це скрипаль Григорій Куперман, віолончеліст Ігор Гайда і я — альтист Ілля Сиротін. Після кількох репетицій стало зрозуміло, що вибір фортепіанного партнера виявився вдалим. Гра Вікторії Іванівни відрізнялася не лише чудово м'яким звуком, блискучою технікою, тонкою педалізацією і природним фразуванням, а й дивовижною чуйністю до учасників ансамблю. Вона не лише відмінно слухала і чула ансамбль, а й відчувала звуковий баланс. Адже рояль — надзвичайно потужний інструмент, здатний “перекрити” симфонічний оркестр. У нас же всі три струнники! Так ось, Вікторія Іванівна вміла знаходити і дотримувати звукової рівноваги.

Нашим дебютом був фортепіанний квартет юного Л. Бетховена — Ре мажор, другий з трьох, написаних ним у п'ятнадцятирічному віці, у якому вже відчувалася рука майбутнього генія. Цей твір ми успішно зіграли на обласному телебаченні взимку 1983 р.

До 150-річчя від дня народження Й. Брамса ансамбль підготував важкий до мінорний квартет, один із шедеврів композитора з дивовижною і красивою повільною частиною, який був з успіхом виконаний у Великому залі Інституту мистецтв 23 квітня 1983 р.

1984 рік відзначився концертом 18 березня у Великому залі ХІМ. Прозвучали два квартети — Ф. Мендельсона — квартет до мінор, перший виданий твір композитора, і Й. Брамса — квартет соль мінор зі знаменитим “угорським” фіналом, де піаністка продемонструвала філігранну техніку! У тому ж році квартет Ф. Мендельсона був записаний на радіо. У 1985 р. наш квартет припинив своє існування у зв'язку з моїм відходом з інституту».

В. І. ЛОЗОВА – ПЕДАГОГ

Рівень педагогічної майстерності В. І. Лозової був надзвичайно високим. Її перша студентка, нині професор кафедри спеціального фортепіано В. Ф. Шукайло, образно характеризує педагогічні особливості В. І. Лозової:

«Бути учнем класу В. І. — значить бути частиною живого організму, уся істота якого наповнена бажанням увібрати знання, які так уміло відкриваються рукою педагога-майстра в безмежно цікавому і складному світі музики. Сама особистість Вікторії Іванівни відіграла основну роль у її педагогіці. Нескінченно чарівна, яка завжди проявляє непідробний інтерес до всіх форм життя, подій, доль. У присутності В. І. в класі виникала атмосфера виняткової важливості того, що відбувається на уроці — від проникнення в художній задум твору до наполегливої роботи над удосконаленням самої піаністичної майстерності. У процесі опрацювання твору проводилися оригінальні аналогії з образами літератури і живопису. Подібні висловлювання свідчили про рідкісну ерудицію вчителя і змушували учнів заповнювати прогалини у своїй освіті.

За довгі роки роботи Вікторія Іванівна виробила свої педагогічні принципи, які, разом з поглядами на піаністичне мистецтво загалом, становили основу її викладацької індивідуальності. «Слухай себе, ще раз слухай», — радила В. І. Жодного порожнього, необдуманого і незабарвленого звука в мелодії і у всій фактурі. Жодної деталі, яка нівелює досконалість форми. Нічого, що могло б суперечити особливостям стилю твору, який виконується. Уже на ранньому етапі вивчення музичного тексту виконувалась робота над формою, динамікою, аплікатурою, педалізацією. Усе це детально пояснювалося, зважаючи на індивідуальність учня. Виразний показ і творча

бесіда наближали виконавця до втілення художньої ідеї. Усе підпорядковувалось одному педагогічному завданню — виявити прихований творчий потенціал учня і реалізувати його найкращим чином в індивідуальній інтерпретації».¹

«Така риса характеру В. І. Лозової як перфекціонізм стала детермінантою її прискіпливого ставлення до “дрібниць” у виконавстві. У цьому сенсі Вікторію Іванівну можна назвати диктатором, адже вона ніколи не дозволяла ні собі, ні учням виконавської неохайності і не відпускала учнів з уроку (який завжди тривав набагато довше 45 хвилин), доки вони не виправляли всі помилки і зауваження. Згодом, набувши певної виконавської майстерності, кожен учень отримував більшу самостійність і творчу свободу».²

Доктор мистецтвознавства, Л. Шаповалова, у своїй статті «Я — ваш останній романтик» писала: «Я вчуся в класі В. І. Лозової» — це гарант вищої якості навченості. Вікторія Іванівна завжди пишалася ними — Інною Черничко, заслуженою артисткою України, професорами Валентиною Шукайло, Людмилою Кучер, доцентом ХДАК, Василем Щепакіним, доцентами ХНУМ Ніною Інюточкіною, Жанною Дедусенко, лауреатами міжнародних конкурсів доцентом Сергієм Давидовим і Інною Безкоровайною, як, втім, і багатьма іншими. Загалом — 90 випускників! Вона володіла даром, вищим, ніж просто материнство: любити свого учня більше, ніж своє мистецтво в ньому. Вона впускала його — чужого, незнайомого — в себе, брала його як дар і, віддаючи себе, вимагала за законами вищого професіоналізму. А далі починався процес творчого взаємовпливу.

1. Крипак О. Л./ Шукайло В. Ф./ В. И. Лозовая – музыкант и педагог / Проблeми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти: зб. наук. пр. / Харк. держ. ун-т мистецтв. – Х. «Стиль-Іздат», 2003. – Вип. 11

2. А. Ю. Рум'янцева. «Специфіка творчої індивідуальності В. І. Лозової».

г. ПОЛТАВА
28 ДЕКАБРЯ
В БОЛЬШОМ ЗАЛЕ
МУЗУЧИЛИЩА
КОНЦЕРТ
СТУДЕНТОВ
(СРЬКОВСКОГО ИНСТИТУТА
ИСКУССТВ
класс
и.а. доцента
ЛОЗОВОЙ В. И.

Начало в 20⁰⁰ ч.

5_{IV} ХАРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ МИСТЕЦТВ
ІМ. І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО
КОНЦЕРТНИЙ ЗАЛ **5**_{IV}

Назустріч до 100-річчя з дня народження В. І. ЛЕНІНА

ЗВІТНИЙ КОНЦЕРТ

студентів класу в. о. доц.
ЛОЗОВОЙ В. І.

В концерті беруть участь студенти:

**МУЗЬМЕННО О., ГРІНЕННО О., НОВИЦЬНА В.,
НОПЕЛЕВИЧ О., МАРНУЗОВА Т., СПЕЛУХА Н.,
ДУБІНІНА О.**

Виконуються твори
БЕТХОВЕНА, ШОПЕНА, ЛІСТА, РАХМАНІНОВА,
ПРОКОФ'ЄВА, КАБАЛЕВСЬКОГО, ФІЛІПЕНКО та інші

Початок о 19 год. 30 хвил.

Всіх вітаний

Сильними сторонами Лозової-педагога були здатність помічати у своєму учневі індивідуальність і «вирощувати» з неї особистість (незважаючи на природу), домагатися виконання твору за законами музичної драматургії. І, звичайно ж, володіння звуком, якості інтонування за роялем. Рука майстра впізнавалась вже після першого дотику до інструмента, за красою та вишуканістю кантילени.

Вікторія Іванівна сильно любила молодь і та щедро їй віддячувала. Інна Безкоровайна після перемоги на конкурсі імені С. Прокоф'єва в Донецьку звернулась до щасливого педагога: «Це все — не я, це — лише Ви». Не випадково всі учні називають себе не просто класом, а сім'єю».³

Залишилися яскраві спогади про концерт класу, який було присвячено Ф. Лісту, на якому виконано цикл «Роки мандрів» — «Швейцарія» і «Італія» (1981). Брала участь учениця школи-десятирічки Л. Антонова, студенти В. Щепакін, С. Давидов, В. Осіння, С. Ватц, М. Сапожникова, Л. Шалімова

3. Л. Шаповалова. «Я — ваш последний романтик». Газета «Время», 14 вересня 2000 р.

і колишні випускниці Т. Маркузова і Н. Інютючкіна. Завершувала цикл В. І. Лозова, виконавши «Гондольєру», «Канцону» і «Тарантелу». Збереглися відгуки про цей концерт, зокрема про виконання Вікторії Іванівни:

«У Харківському інституті відбулося кілька ювілейних концертів, присвячених 170-річчю з дня народження видатного угорського композитора Ф. Ліста, у яких взяли участь педагоги, студенти, випускники минулих років. Особливу увагу привернуло виконання фортепіанного циклу “Роки мандрів” (“Швейцарія”, “Італія”)... Композитор створював

цикл протягом сорока років, тому його по праву можна назвати “енциклопедією лістівської образності”. Перед виконавцем цієї музики постає багато труднощів, що потребують не лише технічної вправності, цілковитої свободи володіння інструментом, а й емоційної, духовної зрілості. Однак не тільки це привернуло увагу численних слухачів. Концерт виконав клас доцента В. І. Лозової.

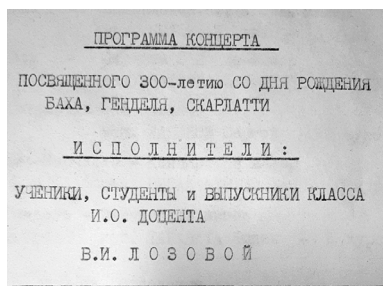
<....> Гра В. Лозової полонила слухачів: у ній щасливо поєдналися глибина переживання і віртуозність втілення. Мелодичність звучань, м’якість туше, прозорість тембрів, бісерна техніка і водночас повнокровна музика, що іскриться світлом, радістю життя — такою постала в її інтерпретуванні “Венеція і Неаполь”... Лістівський вечір засвідчив не лише зрілу майстерність, тонкий, вимогливий художній смак В. Лозової — піаністки, а й розкрив її талант педагога, наставника, вихователя».⁴

4. А. Мізітова, викладач кафедри історії музики ХІМ (на цей час – професорка, кандидат мистецтвознавства ХНУМ)

У 1985 р. світова громадськість відзначала 300-річчя від дня народження трьох видатних композиторів — Й. С. Баха, Г. Ф. Генделя і Д. Скарлатті. Ця подія стала потужним стимулом для студентів класу В. І. Лозової виступити з програмою клавірної музики епохи бароко. Були виконані:

- Англійська сюїта g-moll, дві Партити c-moll і D-dur Й. С. Баха;
- 9 сонат Д. Скарлатті;
- Сюїта g-moll Г. Ф. Генделя;
- Концерт d-moll Баха-Марчелло;
- Органна токата і fuga d-moll Баха-Бузоні.

1.	Бах	-	Английская сюита соль-минор	исп. КОЛОДНАЯ Юлия - II курс
2.	Бах	-	Партита № 2 до-минор	исп. БАТАБЕВА Ольга - 10 кл. ХСМШ
3.	Скарлатти	-	4 сонаты	исп. ДАВЫДОВ Сергей - V курс
4.	Бах-Марчелло	-	Концерт ре минор	исп. СИГАЛОВИЧ Ирина - II курс
5.	Гендель	-	Сюита соль минор	исп. ТАРАПАТА Лидия - III курс
<u>II-ое отделение</u>				
.	Бах	-	Партита № 4 Ре мажор	исп. преподаватель ХИИ, аспирантка Киевской консерватории ИЖУТОЖИНА Нина
.	Скарлатти	-	5 сонаты	исп. ЦЕПАКИН Василий - V курс
.	Бах-Бузоні	-	Органная токката и fuga ре минор	исп. АЛТУХОВ Владислав - 11 кл. ХСМШ

Натхненником, істинним Учителем своїх вихованців стала Вікторія Іванівна. Виконана програма, по суті, відображала «портрет класу» з його різними гранями й особливостями. Вікторія Іванівна, зберігаючи природну індивідуальність своїх учнів, була вимоглива в досягненні професійного рівня. Характерні жанри барокової музики молоді виконавці наблизили до сучасного рівня сприйняття. Саме цим підходом до історичного минулого, синтезом об'єктивного і суб'єктивного відзначились виконавці — студенти класу В. І. Лозової.

Не можна не згадати знаменний концерт, що відбувся в рамках фестивалю «Харківські асамблеї» в 1993 р., присвячений Ф. Шуберту. За щасливим збігом рік Ф. Шуберта став ювілейним роком В. І. Лозової, і ведуча заходу, професорка, народна артистка України Т. Б. Веркіна, урочисто привітала Вікторію Іванівну зі сцени Органного залу.

Наводжу рецензію на цей ювілейний концерт музикознавця, професора *Л. В. Шаповалової*: «Наскільки велика чарівність

особистості цього музиканта показав творчий вечір, який відбувся в середині жовтня у великому залі Будинку органної та камерної музики. Цікаво задумана програма передбачала виступи найбільш маститих учнів: доцента кафедри спеціального фортепіано Інституту мистецтв Валентини Шукайло і старшого викладача кафедри концертмейстерської майстерності Ніни Інюточкиної. Відкриттям для багатьох стала участь у концерті молодого талановитого співачки Тетяни Жарких (сопрано), чий гарний голос і зріла артистичність припали до душі тим, хто знає і цінує пісні Шуберта. “Лісовий цар” і “Двійник” у виконанні чудового дуету Жарких-Інюточкина показали ступінь майстерності, відчуття поезії та високу музикальність.

Природно прозвучала Фантазія соль мажор Ф. Шуберта. Скорбота й світла печаль музики зв’язали воедино пафос сучасної трагедії і Вічність, де знаходить спокій Людський Геній. Саме такою високою духовністю відрізняється творча манера Вікторії Лозової. Мистецтво будувати діалог між публікою і роялем та говорити від імені видатних класиків — мистецтво, доступне лише Майстру.

Особливо чекали на виконання “форелевого квінтету”, для чого знадобилися неабиякі зусилля подвижників камерного виконавства. Адже в цьому творі дивовижним чином чистота і простодушність сплетені з високою технічною складністю. Зібралися разом музиканти, близькі за духом, справжні фанати музики: давній партнер і колега Ігор Гайда (віолончель), Сергій Євдокимов (скрипка), талановитий альтист Микола Удовиченко, що недавно приїхав до нас у Харків, та соліст філармонії Юрій Вишневський (контрабас). Наскільки вдалим був дебют судить самі: публіка двічі викликала на “біс” (з повторенням найзнаменитішої теми “Форель” з IV частини). Здавалося б, у наш непевний і голодний час “кому потрібен

Шуберт?” (цитата з полеміки з одним харківським депутатом).
І тим не менше, згадувалися слова О. Мандельштама:

В тот вечер не гудел стрельчатый лес органа,
Нам пели Шуберта: родная колыбель!
Шумела мельница, и в песнях урагана
Смеялся музыки голубоглазый хмель

Твір Шуберта у виконанні нового ансамблю, народженого під його знаком, блищав витонченістю й красою “легкого дихання”, гнучко і пластично звучали репліки скрипки й віолончелі, оркестровий масштаб не шкодив класичній м’якості і відточеності деталей... Але, звичайно, по-королівськи цього вечора звучав саме рояль! І як найкраще розкрилася природа піаністичної чарівності Вікторії Лозової: чуйність і опуклість кожної інтонації, колористичність фортепіанної палітри,

віртуозний розмах та високий артистизм. Додайте ще щирість тону і душевну грацію, розкіш пасажних розсипів — і перед вами закінчений портрет щасливою іменинницею. “Многая літа” ювіляру!».

Наприкінці 1990-х рр. на одному з творчих вечорів харківського відділення Вагнерівського об’єднання ікторією Іванівною була виконана Соната A-dur Р. Вагнера з програмною

МІЖНАРОДНИЙ МУЗИКАЛЬНИЙ ФЕСТИВАЛЬ
ХАРКІВСЬКА АСАМБЛЕІ
Органний фестиваль. Україна, 31002, Харків, вул.Свободи, 64. ГАУ ПП Миколаївський. Тел. (0572) 479-127, 432-301. Факс (0572) 432-525, 324-611.

ШУБЕРТ І УКРАЇНСЬКИЙ РОМАНТИЗМ
7 ЖОВТНЯ ЧЕТВЕР Будинок органної та камерної музики 7 ЖОВТНЯ ЧЕТВЕР
ВЕЛИКИЙ ЗАЛ

КАМЕРНИЙ КОНЦЕРТ
В. ЛОЗОВА (ф-но)
І. ГАЙДА (віолончель)
С. СВДОЖИМОВ (сиринна)
М. УДОВИЧЕНКО (альт)
К. ВИШНЕВСЬКИЙ (контрабас)
Лауреат респ. конкурсу
Т. ЖАРКИХ (сопрано)
Н. ІГНЮТОЧКИНА (ф-но)
В. ШУКАЙЛО (ф-но)
ПОЧАТОК О 19 ГОДИНІ

назвою «З альбому Матильди Везендонк». Як і вокальний цикл, соната стала відображенням глибоких любовних почуттів до Матильди Везендонк, переплавлених у знаки і символи музики. Натхненна гра В. І. Лозової нікого не залишила байдужим. У виконавській концепції піаністки розкривалася таємниця її мистецького хисту — філософський синтез і висока поезія любові до мистецтва.

І хіба можна було уявити тоді, як мало часу відпущено слухати її музику, грітися в променях її душі?...

Останній вихід на сцену відбувся 1 грудня 1999 р. Кафедра спеціального фортепіано вирішила відзначити 150-річчя з дня смерті Ф. Шопена в залі Філармонії (на вул. Римарській). Концерт був названий «Вінок Шопену» і став однією з найнезабутніших подій у культурному житті Харкова. Вікторія Іванівна завершала концерт. Вона виконала Полонез до мінор і посмертну Мазурку. Безумовно, у творчих людей існує феномен передчуття. Біля останньої межі вибір шопенівської програми

став актом духовного заповіту, а мазурка — прощальною посмішкою всім, хто любив її. Тьохнуло серце, коли, закінчивши грати, В. І. закрила кришку рояля. Дійсно, попрощалася.

СПОГАДИ ПРО ВІКТОРІЮ ІВАНІВНУ ЛОЗОВУ ЇЇ УЧНІВ

Давидов Сергій, доцент, кандидат мистецтвознавства, кафедра джазу та естради ХНУМ ім. І. П. Котляревського.

Загальновідомо, що найважливіший критерій особливої соціальної значущості людини безпосередньо виражається містким і досить давнім поняттям — «авторитет». Якщо абстрагуватися від деяких історичних (а також, безумовно, і від нанесених негативних суспільно-політичних) аспектів, пов'язаних з розширеним трактуванням цього поняття, то стає очевидно, що його сучасний зміст визначається обов'язковою наявністю беззастережної довіри до певної особистості, визнанням її моральних чеснот, вітальності, ерудиції та професійної компетентності, її вміння передавати духовний і практичний досвід. У цьому сенсі істинний авторитет, оснований на цінностях позитивної репутації, завжди базується на життєвій правді і вселенській правді людської душі.

Саме таким справжнім авторитетом відзначалася Вікторія Іванівна Лозова — унікальна яскрава артистична індивідуальність, у якій гармонійно поєднувалися три іпостасі: чарівна жінка, талановита піаністка і видатний педагог!

Приголомшливий шарм, принадна сила благородної чарівності, привітність, співчутливість, товариськість, невичерпний тонкий гумор: це лише мала дециця чудових людських якостей, притаманних В.І. Лозовій. Її доброзичливість виявлялася у всіх сферах життя і за будь-яких обставин виглядала невимушено й харизматично. Вікторія Іванівна завжди привертала до себе увагу щирою привітною посмішкою, енергійною ходою, бадьорими і напівжартівливими фразами

та й усім своїм виглядом, зокрема чарівною пишною зачіскою і ефектними нарядами, які їй разюче йшли...

Сценічне мистецтво В. І. Лозової було наріжним каменем її творчого життя. Професійна компетенція, що яскраво відбивалася в педагогічній діяльності цієї чудової піаністки, безсумнівно, була детермінована її унікальним музично-інтерпретаторським талантом і багатим виконавським досвідом (як сольним, так і ансамблевим).

Концертні виступи Вікторії Іванівни незмінно надавали прекрасну можливість зануритися в безмежний океан творчості музиканта-романтика — поета фортепіано, яке завжди залишало незгладимий слід у пам'яті слухачів. Неповторну атмосферу цих музичних вечорів створювали такі ціннісні якості високопрофесійного музикування, як: вишуканий смак, бажання довірити слухачам щось найпотаємніше, особлива художня фантазія, артистизм, яскраві емоційні імпульси, завжди цікава і логічно обґрунтована концепція інтерпретації, філігранна віртуозність, мистецтво формування звукового простору, яке зачаровувало. Чудова піаністична майстерність В. Лозової виводила слухачів у приголомшливий світ художніх образів, що втілюються в магічному змішуванні неосяжної палітри музичних фарб, створених у результаті синтезу філігранного володіння широким спектром нюансів темброво-динамічного інтонування на основі творчо вивірених прийомів звукодобування-ведення звука.

Мене особливо вражало і зачаровувало її дивовижне мистецтво пластичного вибудовування інтонаційного взаємозв'язку компонентів музичного тексту, яке щоразу дивувало появою нового, непередбачуваного (але водночас неодмінно відповідного композиторській стильовій естетиці) трактування сполучення фактурних шарів. Піаністка завжди вміла висвітити в тканині фактурного фону малопомітні, але

потенційно значущі змістотворні інтонаційні лінії, насичуючи їх спеціально підібраним тембро-динамічним колоритом і виводячи їх функціональність на рівень тематизму, іноді навіть змагаючись з верховенством рельєфу (або, щонайменше, контрапунктуючи з ним).

До речі, із загального потоку інформації, що йде від цих концертів, у моїй пам'яті залишилися не лише слухові, а й зорові враження, у яких зафіксувалися дивно точні, гранично зібрані і завжди творчо виправдані рухи рук та пальців Вікторії Іванівни — слухняних провідників її художньої думки.

Дивну логіку піаністичної творчості В. І. Лозової можна було вбирати і на заняттях, коли вона з високим ступенем досконалості показувала на прикладі власного виконання передбачувані шляхи інтерпретації досліджуваних мною творів або з незаперечною професійною компетентністю музиканта-піаніста і керівною стабільністю диригента бралась за ведення оркестрових партій концертів для фортепіано з оркестром. У ті щасливі моменти (коли з'являлася можливість грати під акомпанемент Вікторії Іванівни) іноді здавалося, що в мене все виходить, музика вибудовується... Але потім відкривалася істина, яка вказувала на те, що звучав якось я посередньо, а милостиві враження склалися не через мої виконавські досягнення, а через інтонаційно багатопланове, метроритмічно збудоване і по-оркестровому різнотемброве звучання супроводу, яке створювалось умілими руками педагога, котрий сидів за другим роялем. Слід додати, що поряд з цими блискучими показниками піаністичної майстерності В. І. Лозова завжди яскраво демонструвала ще й найвищий рівень художнього прочитання музичного тексту з аркуша.

Мені неймовірно пощастило, що ще з часу свого перебування в стінах ХССМШ-І я отримав можливість розвиватися як музикант під керівництвом В. І. Лозової. Це стало своєрідним

трампліном для творчого зростання і подальшого навчання на 2-ій фортепіанній кафедрі ХІМ у класі Вікторії Іванівни. Завдяки педагогічному покровительству цієї чудової особистості, я ще в учнівські роки почав осягати премудрості професійної музично-виконавської творчості, наближатися до усвідомлення художньої глибини інтерпретаторського мистецтва й розуміння сакральності і предметності багатогранного поняття «піанізм».

Якщо висловлюватися безпосередньо з приводу самих занять В. І. Лозової (в 52-ій аудиторії, що стала з тих пір особливому рідною), перш за все необхідно відзначити, що їх відвідування завжди було пов'язане з унікальним магічним таїнством творчої роботи над питаннями художньої інтерпретації і проблемами піаністичного мистецтва. Такий творчо заразливий імпульс у найвищій мірі сприяв активізації динаміки професійного зростання і завжди ніс у собі потенціал естетико-художнього одкровення. Зауваження, вказівки і підказки завжди були гранично ємними, точними та своєчасними. Вони ставали каталізатором осмислення фактуро- і формотворної логіки твору, який досліджувався, і моментально направляли виконавсько-інтерпретаторський процес у потрібну сторону.

Тривалість уроків ніколи не була регламентованою. Вона залежала не стільки від обсягу матеріалу, що досліджувався, скільки від достатку завдань, які виникали в процесі роботи, і могла охоплювати кілька годин поспіль. Такий ненормований графік дещо руйнував лімітоване чергування навчального часу, офіційно розрахованого на кожного учня, але мав свою позитивну сторону: надавав можливості бути присутнім на заняттях, які проводились з іншими студентами, що було цікаво, пізнавально і по-своєму допомагало розширювати культурно-естетичний кругозір і горизонти музично-

художньої свідомості.

У контексті з'ясування питань, пов'язаних з втіленням інтерпретаторської концепції, і з урахуванням повного підпорядкування технічних завдань художньому задуму, одним з найважливіших шляхів розвитку навичок піаністичної виконавської майстерності Вікторія Іванівна вважала формування функціонально стабільного, кінетично розкріпаченого фізіологічного комплексу, умовно іменованого «виконавським апаратом». Тут на перший план виходило вміння тримати ваговмістке, вагорегулююче положення корпусу і рук, разом з формуванням пластичної, амортизаційно пружної, вільної, але позиційно організованої кисті і вихованням безпомилкової цілеспрямованості чіпких активних звукостворюючих пальців. І, причому, пальців, обов'язково наповнених смислосмістовною вагою, «заряджених» відчуттям глибини проникнення в інструмент і в будь-яку секунду готових, залежно від художньо-естетичної необхідності, змінювати площу свого зіткнення з клавішами. У зв'язку з цим акцентувалася актуальність «проростання» пальців у клавіатуру.

Паралельно відбувалась цікава творча робота над артикуляційно-штриховими принципами інтонування. Відповідно, немало уваги приділялося окремим аспектам як мануальної, так і великої виконавської техніки в контексті освоєння прийомів різнопланового звукодобування, у сонмі яких наріжними ставали різні модифікації *portamento* і *legato*. Водночас особливе місце відводилося оволодінню способами реалізації гранично зв'язаної, плавної, витонченої, темброво наповненої, динамічно різнопланової кантилени, яка могла поширюватися практично на всі верстви фактури (передусім у ліричних п'єсах). У ракурсі рішення інтерпретаторських завдань (насамперед в опусах посткласицистичного періоду)

непорушною метою висувалася концепція, орієнтована на створення протяжних звукових побудов на одному диханні (що ніколи не суперечило осмисленню і висвітленню художньо-змістовного та інтонаційно-виразного потенціалу, закладеного в будь-яких сегментах звукового тексту). Таке виконавське трактування допомагало творчій свідомості симультанно охопити твір цілком і відчутти масштабність поступального процесу розвитку музичної форми.

Незаперечним базовим питанням вивчення твору, який виконувався, ставала копітка робота над особливостями музично-сміслового сполучення компонентів звукового тексту. З цих позицій приділялася пильна увага вихованню вміння виявляти евентуально значущі інтонації, приховані в пластах фактурних конфігурацій.

Педалізація завжди розглядалася як художньо значимий, часто гранично делікатний атрибут піаністичної творчості. Тому на заняттях прищеплювалися особливі виконавські якості, орієнтовані на тренування миттєвої реакції комплексної слухо-тактильно-кінетичної властивості, що враховує багатовимірність поділених нюансів.

У процесі освоєння репертуару рекомендувалося цікавитися різними трактуваннями взятого для виконання твору виключно після того, як уже сформувалась власна концепція інтерпретації певної п'єси. Водночас прослуховування виконань інших опусів композитора лише віталосся.

Саме такі уроки, насичені безліччю форм плідної роботи, розвивали творче мислення, художню логіку інтерпретування, виконавську спритність, музичний естетичний смак, концертну волю і, загалом, піаністичну майстерність. Ці заняття допомагали студентам набути найважливіших професійних якостей, що надають можливості самостійно аналізувати музичний твір, осмислювати теоретично і реалізовувати

практично художнє трактування його виконання з урахуванням композиторського задуму й естетико-стильових параметрів.

Ще одним значущим чинником у міжособистісній комунікації «педагог – студент» були репетиції у Великому залі перед майбутнім виступом. Тут уже Вікторія Іванівна не пробачала блідого, невиразного, позбавленого виконавської волі відтворення звукового тексту і, що називається, не давала спуску: не скупилася на гострі, іноді такі, що зачіпали професійне самолюбство, висловлення, які характеризують недосконалість виконання і загалом ніби вичавлювала, як губку, заради отримання максимально високого результату. Тоді доводилося чути, наприклад, такі фрази: «Як же можна ось так бездумно ліпити все гамузом? Так це ж не музична фактура виходить, а липка каша якась!» або: «Що це в тебе пасаж тремтить, як телячий хвіст? Що? Духу не вистачає все як слід проінтонувати?». А ось фрагмент зі спогадів мого брата — Петра, який теж навчався у Вікторії Іванівни, але на п'ять років раніше за мене: «Ти чого сидиш і бурчиш собі під ніс, намагаючись зображати виконання? Прямо як Хмара в штанях! Давай-но тепер блискавки генеруй!». Однак усе це вимовлялося, хоча й надзвичайно гаряче та емоційно, але завжди доброзичливо і дійсно доречно — заради досягнення виконавського надзавдання.

Проте навіть у такі, особливо напружені робочі моменти, які не переслідували чисто спортивну мету, оскільки спрямовувались на те, щоби зіграти добротню, без аварійних ситуацій, вирішити саме художні проблеми втілення музичних образів. До того ж за допомогою цих передконцертних репетицій у студентів удосконалювалися такі важливі якості, як: творча зарядженість, інтерпретаторська зосередженість, артистична сміливість, сценічний азарт і виконавська витримка.

Наприкінці слід констатувати, що незгладимий слід,

залишений від спілкування з Вікторією Іванівною, можна порівнювати з ефектом, який нагадує принцип рефлекторної суб'єктності (щоправда, виключно в контексті трансдукції саме художнього мислення унікального музиканта-піаніста), оскільки всі щеплені стараннями цього прекрасного педагога знання, вміння та навички стали значною частиною творчого тезауруса її вихованців. І усвідомлення цього факту, безсумнівно, радує і наповнює особливою гордістю, тим більше з урахуванням того, що В. І. Лозова сама була провідником чудових творчих традицій, що йдуть як від її безпосереднього педагога — професора Харківської консерваторії А. Л. Лунца, так і від її друга — легендарного піаніста-педагога В. В. Топіліна (учня П. К. Луценка і Г. Г. Нейгауза).

Дедусенко Жанна, кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри камерного ансамблю ХНУМ ім. І. П. Котляревського.

Перше знайомство з Вікторією Іванівною відбулося в мене в

1982 р., коли я, закінчивши ХССМШ, за рекомендацією мого шкільного вчителя, чудового музиканта і педагога Е. В. Іоліс, потрапила в клас до В. І. Лозової.

Я вперше побачила Вікторію Іванівну в консерваторському холі, де стояло велике дзеркало на повний зріст. Перед ним чепурилася і поправляла зачіску яскрава, красива, ефектна жінка в елегантній сукні. Я представилася, і Вікторія Іванівна з цікавістю мене розглянула, запросила на збори класу в аудиторію 52. Це був клас, де вона завжди займалася. З тих пір 52 клас став для мене оселею на довгі роки. І зараз, заходячи в нього, я відчуваю ту неповторну атмосферу творчості, свята, якогось таїнства, дива, яке створювала в ньому Вікторія Іванівна. На зборах класу після літніх канікул зібралися учні Тори (як всі називали нашого педагога): деяких з них я знала по десятирічці (В. Кіряєв, С. Давидов, Л. Мірошниченко), з іншими познайомилася і подружилася пізніше (В. Осіння, В. Щепакін). Вікторія Іванівна тепло і співчутливо, по-материнськи, стала розпитувати в кожного, як провели літо, які події відбулися на канікулах у її вихованців, створюючи довірчу і затишну сімейну атмосферу. Потім Тора представила мене і стала давати студентам програми на семестр. Називалися великі форми: сонати Ф. Шуберта, Р. Шумана, Й. Брамса, концерти Ф. Шопена, Ф. Ліста, С. Рахманінова. Тоді я ще не знала, що Вікторія Іванівна любила давати масштабні твори і великі програми, навантажуючи студентів чудовою музикою по максимуму. Я, успішно пройшовши бойове хрещення на першому академічному концерті з Фантазією Ф. Мендельсона, також отримала на зимовий іспит значний список творів: Токату G-dur Й. С. Баха, сонату A-dur Ф. Шуберта (велику) і кілька етюдів-картин оп. 33 С. Рахманінова. Раніше я таких великих програм не грала, і мені здавалося, що це нереально вивчити за два місяці. Але у Вікторії Іванівни була своя стратегія. Як тільки

твір вивчали і приносили на урок, з першої ж ноти починалося таке занурення в музику, така робота над шліфуванням звука, інтонації, способу, що ти мимоволі закохувався в цю роботу і всі проблеми відходили на другий план. Хотілося швидше знайти і відтворити ту красу, яку творили пальці Вікторії Іванівни.

Пам'ятаю її невеликі, але надзвичайно спритні руки, які занурювалися в інструмент і витягували різноманітні звучності, то ніжні, співучі, тендітні, то потужні, об'ємні, оркестрові. Робота над звуком, туше була, напевно, найважливішою в педагогіці Вікторії Іванівни. У неї була своя звукова палітра рояля, або, за висловом Е. Гаккеля, «звуковий образ фортепіано». І нас, студентів, вона невпинно вчила цьому красивому, глибокому і м'якому, з різними відтінками забарвленню, що окутане тонкою педалізацією звука. Я і зараз завжди впізнаю її учнів з цього туше, почерку її школи. Таке ставлення до звука Вікторії Іванівни не могло не бути без яскравого емоційного відгуку на музику. Тора була «романтиком» в душі й безтямно любила грати і давати студентам романтичний репертуар. У класі постійно звучали її улюблені Шопен, Ліст, Шуман, Брамс, Чайковський, Рахманінов. Разом з ними вона нас занурювала у світ почуттів і переживань, фантазій і мрій, химерних та поетичних образів. Надзвичайно багато я переграла в класі Вікторії Іванівни творів Ф. Шопена, починаючи від мініатюр і завершуючи великими формами (мазурки, вальси, ноктюрни, експромти, етюди, скерцо, балади, сонати). І відкриваючи ноти, з позначками Вчителя, бачу, як часто вона ставила *espressivo*, *tenuto*, *rubato* в шопенівських мелодійних пасажах, нагадуючи нам, що будь-яка мелодія, навіть дрібними тривалостями — це мова, декламація, думка. І це потрібно почути, зрозуміти і піднести. Часто, прийшовши на урок з новим твором, ще «сирим» текстом, ми чули, як Вікторія Іванівна говорила:

«Мілочка, ти ж майже нічого не інтонуєш!». І починалося найцікавіше: Тора сідала за рояль, відкривала ноти, трохи примружувалася, ніби занурюючись у свій звуковий світ, і показувала, розповідаючи звуками, так, що все відразу ставало зрозуміло, захоплююче й чарівно. Водночас було повне відчуття невимушеності, імпровізації, задоволення від музикування.

Пильну увагу Вікторія Іванівна приділяла також і поліфонічним творам, особливо Й. С. Баха, серед яких переважали великі форми: токати, сюїти, органні обробки фантазій і фуг. Вона багато працювала над тембровим розмаїттям голосів, завдяки якому поліфонія відразу ж оживала, показуючи різні прийоми звукодобування, які допомагали фарбувати регістри, створюючи відчуття «стереозвучання» (термін, яким любила користуватися Вікторія Іванівна). У виконанні творів віденської класики наш педагог неабияк цінувала прояв виконавської волі. У це збірна поняття включалося багато: темпова витримка, метроритмічна стійкість, чітка артикуляція й опукле фразування, контрастна драматургія, ясність виконавського плану. Навіть, якщо в студента не все виходило донести на естраді, Вікторія Іванівна завжди після виступів вихованців була оптимістична і зазначала: «Не важливо, що щось не вдалося, зате як чудово в тебе звучав рояль і як тонко ти виконав ліричний епізод». І студент відчував себе, незважаючи на невдачі, цілком щасливим.

Вікторія Іванівна була майстром педалізації. Вона любила згадувати вислів видатних педагогів, що потрібно дивитися не лише на руки піаніста, а й на його ноги. Не раз ми чули про різні види педалі: вібруюча, напівпедаль, чвертьпедаль, тонке градування натиску педальної лапки. Вона любила використовувати і ліву педаль як фарбу і як найтихішу милозвучність. Усьому цьому в повній мірі ми вчилися на творах композиторів ХХ ст.: К. Дебюссі, М. Равеля, О. Скрябіна,

С. Рахманінова, С. Прокоф'єва. Пригадую незабутню роботу з Учителем над циклом «Відображення» М. Равеля. Для мене, багато в чому, це була енциклопедія звукової барвистості рояля, що відтворюється і різним туше пальців, і різноманітними педальними комбінаціями, і різними прийомами взяття звука: «в рояль», «з рояля», «кидком», повільно, швидко, ледь чутно кінцями пальців, і «дзвоново» всією рукою. І, звичайно ж, яскравою зримістю образів, які ми разом шукали.

Для Вікторії Іванівни її студенти були її сім'єю, з якою вона любила проводити свій вільний час. Назавжди залишаться в пам'яті посиденьки на веранді її будинку після святкування днів народження; поїздки на дачу, де ми допомагали збирати фрукти; виїзні концерти з класом у Полтаву, Суми, з неодмінною екскурсією по місту після виступів, відвідуванням

31 вересня
1985 р.
Зан. Хмель
Юлія Кочубай,
повітряний ІІІІ класу
С. Прокоф'єва.

кав'ярень і сувенірних магазинчиків. Вікторія Іванівна завжди випромінювала щирю любов до учнів, музики, творчого спілкування, до нового й незвіданого. Цю життєлюбність, оптимізм і теплоту вона передала і нам, її вихованцям. Напевно тому, коли ми зустрічаємося, між нами відчувається родинний зв'язок, ми бачимо один в одному споріднену душу, і на серці стає спокійно та радісно, тепло і затишно. І це почуття поваги і захоплення, подяки й любові до неповторної Тори, блискучої піаністки, чудового музиканта, Учителя з великої літери назавжди залишиться з нами.

Ольга Батаєва, концертмейстер ХНУМ ім. І. П. Котляревського.

Вікторія Іванівна була справжнім музикантом. У ній була іскра Божя, яка постійно горіла й визначала її життя в мистецтві, радість складної творчості, дороги випробувань, хвилювань, складнощів, фізичних та психологічних завантажень. Швидко згоріла, забракло потенціалу здоров'я? Чи передбачувано (?) пішла, коли ще була так потрібна, так багато могла, щоби довше залишатися живою й необхідною в наших серцях?

Перед важливими виступами мені обов'язково потрібно було взяти в неї благословення, і я йду до 52 класу, до її фотографії й подумки говорю з нею. Внутрішній духовний зв'язок не обривається. Є люди, котрі пішли в інший світ, але залишили радісне відчуття постійної присутності й живого впливу на твоє життя. Вікторія Іванівна була саме такою. Згадую її в концертному залі на сцені, й на кухні в її будинку № 10-А на вулиці Іскринській, як вона йде по дорозі на дачу (у нас були поряд дачні будиночки), і в лікарні, де ми її відвідували, навчаючись у десятирічці, в класі на уроці, за другим роялем, сувору і безкомпромісну. Ми її побоювалися і водночас любили, в Торочці була доброта й небайдужість, глибока

проникливість та вміння бачити долю і покликання учня. В. І. була віруючою людиною, в ті жорсткі ідеологічно радянські роки, не боялася заходити в храм. Ось де розгадка! Серце, яке по-християнському все прощає і милує!

Хочу розповісти про один епізод наших непростих взаємин з моїм головним педагогом у музиці. Був період, коли я хотіла піти з професії і з консерваторії. Рішення здавалося остаточним і безповоротним. Я припинила ходити на заняття, було важко на душі. І в один з найскладніших внутрішньо днів лунає дзвінок, і на порозі моєї квартири я бачу Вікторію Іванівну з її чоловіком Олександром Васильовичем. Це було диво! Її приїзд був таким несподіваним і своєчасним, розмова такою делікатною й обнадійливою, це було так людяно та благородно, що перевернуло мою душу і вже не залишило сумніву в моєму покликанні і виборі шляху.

Вікторія Іванівна була таким педагогом, котрий не тільки навчає, а й виховує, по-материнськи опікує, визначає вектор життя і мудро направляє по ньому. Вічна пам'ять! Душа її житиме в щасті!

Еліна Оліфіренко (Сенченко), випускниця 1992 року. Тора, Торочка... тільки так ми, студенти, називали нашого улюбленого дорогого Вчителя В. І. Лозову. Чому, задаю я собі запитання, при згадці про Торочку серце теплішає, душа світлішає і виникає енергія захоплення, передчуття головної події в житті, творчості, бутті? І тепер по закінченню років я розумію, що все пов'язане з Вікторією Іванівною було забарвлене любов'ю, взаємною любов'ю... Вона вміла любити так, що здатна була розтопити серце будь-якого студента, який прийшов до неї зі своїм болем (часом приходили «смертельно-поранені» душі), з творчими амбіціями і кожен зі своїм непростим характером, своєю самістю.

Любов — це талант, це не почуття, а чеснота. Вікторія Іванівна була талановита у всьому: у виконавстві, викладанні, умінні бути жінкою, спілкуватися з людьми і, головне, вона володіла унікальним талантом ЖИТИ.

Як тільки Вікторія Іванівна виходила на сцену, відразу починався магічний вплив на публіку. Це завжди було артистично, урочисто, чарівно. Музика починала звучати до дотику до рояля (що відрізняє всіх видатних музикантів). Рояль оживав, дихав, радів, буяв, оскільки витончена віртуозність і звукодобування було дивовижними, саме такими, якими мали бути згідно з Г. Г. Нейгаузом. Послідовницею його школи і була В. І. Лозова. Незабутніми були виступи Тріо (Г. Куперман — скрипка, І. Гайда — віолончель, В. Лозова — фортепіано). Блискучий ансамбль і зіграність трьох прекрасних музикантів притягували нашу увагу новими інтерпретаціями відомих творів і ознайомленням із сучасними авторами. Сприймалася кожна подія як вихід гранд-дамі в оточенні двох лицарів, які передають звуками музики потаємні переживання і почуття.

У Вікторії Іванівни було феноменальне почуття часу в музиці, але водночас вона не зважала на час у звичайному житті. Затримувалася... майже завжди затримувалася... Я готова була чекати її годинами (що і робила), тому що коли починався мій час уроку, я провалювалася в якийсь інший вимір, у якому мій улюблений Учитель щедро ділився секретами звукодобування, ключами до віртуозного виконання пасажів і інтерпретували... експериментували... і час зупинявся. Скільки разів ми залишали Інститут мистецтв за північ, ледве встигаючи на останній потяг метро.

Вікторія Іванівна була людиною пристрасною. Бувало в пориві досягнення цілісного звучання могла від удару по кришці рояля розколоти кільце на пальці, і ноти летіли слідом у моменти обурення. Навіть коли деякі уроки закінчувалися драматично, Вікторія Іванівна, не добившись бажаного

результату, лаяла... Однак це не пригнічувало, а, навпаки, після осмислення події стимулювало до ще інтенсивніших занять і подолання себе.

Мені дуже подобалося бути присутньою на уроках з різними студентами класу Вікторії Іванівни, щоразу вдавалося підглянути все нові і нові секрети, на яких не акцентувалось, а просто був геніальний показ Вчителя. О, скільки захоплення вловлювалося в карих очах Вікторії Іванівни, якщо були помічені в її грі тонкі нюанси, педалізація, її знахідки в інтерпретації! Як радісно вона показувала свої «ноу-хау», які ж це були щасливі моменти для викладача і студента, коли стиралася грань між їх статусами і їх об'єднували інтерес, любов до музики!

Вікторія Іванівна — жінка-феєрверк, водночас ранима і мила, іноді сором'язлива, як дитина. Наскільки глобально й потужно сприймалася Вікторія Іванівна в статусі музиканта та викладача, настільки зворушливою, наївною сприймалася в статусі жінки, часом і беззахисною у своїй жіночій природі. У неї був індивідуальний стиль, який простежувався в одязі, ритмі фрази, ході, організації цілого. І це не те, чого треба домагатися, а скоріше те, від чого неможливо позбутися. Незмінна була її летюча хода, вона рухалася ніби пританцьовуючи, легкість і свіжість завжди простежувались у її образі. Була майстром нюансів у кулінарному мистецтві, так талановито і вишукано створювала різноманітні страви, пригощаючи нас, студентів колишніх і нинішніх, у своєму будинку за святковим столом. І тут були жваві розмови, діалоги про музику, мистецтво, життя, любов, одним словом, тривало вчення в добродійній цілющій аурі нашого обожнюваного педагога. Вона була чутлива, бачила кого особливо потрібно було підтримати або реанімувати, і в цих випадках її здатність любити творила несподівані дива. Вона ставала теплим і близьким другом, якому можна було

довірити будь-яку таємницю. Доброзичливість і нешкідливість — ці людські якості були зброєю Вікторії Іванівни.

Пригадую епізод... Напередодні свого дня народження Вікторія Іванівна, як зазвичай, готувалася здивувати своїх гостей кулінарною смакотою. Ми щороку в цей день приходили в її будинок з привітаннями, а біля входу у двір нас зустрічав кущ жасмину, завжди квітучий у її честь 10 червня. Вікторія Іванівна розповіла, як вона всю ніч вдавалася до чаклунства на кухні і коли справа дійшла до приготування крему для фаршированих печених яблук, вона вийшла на веранду збити крем і, о диво, зустріла прекрасний світанок... Сходило лагідне сонце, яке зафарбовувало білосніжний жасмин у відтінки всіх кольорів веселки, і спів птахів, і ласкавий вітер, і шелест свіжого листя. Як було чудово і чарівно! Ось світовідчуття! Саме так талановито вміла жити Вікторія Іванівна, наша улюблена Торочка, та бачити красу в теперішньому моменті й таким чином зупиняти невловиму мить, і наповнюватися енергією, якою потім щедро обдаровувала всіх, хто зустрічався на її шляху.

Перед очима останній концерт Вікторії Іванівни 2000 р. за кілька місяців до її відходу. На біс була геніально виконана посмертна мазурка Шопена, після закінчення вона тихо закрила кришку рояля, з ледь помітною усмішкою попрощалася з усіма помахом руки.

«У неї душа здійснилася» (за словом Марини Цвєтаєвої). У Вікторії Іванівни душа збулася і ніщо не змогло зіпсувати цей дорогоцінний плід.

Василь Щепакін, доктор мистецтвознавства, доцент кафедри теорії та історії музики Харківської державної академії культури, вихованець класу В. І. Лозової (1981–1986).

Усе далі і далі в минуле відходять часи мого учнівського, а згодом творчого і дружнього спілкування з Вікторією Іванівною... Проте з плином часу із вдячної пам'яті не стирається цей яскравий дорогий образ.

Я не належав до найкращих учнів Вікторії Іванівни. Уперше вона почула мою гру травневого вечора 1981 р. під час прослуховування випускників Харківського музичного училища перед державними іспитами. Потім, коли тієї ж осені Вікторія Іванівна взяла мене до свого класу, вона, час від часу дорікаючи мені за недосконале виконання програми, повторювала, що я як піаніст виявився для неї «котом у мішку, ще й зав'язаному красивим бантом» у вигляді Дванадцятого етюдю Скр'ябіна *dis-moll*: я його, за твердженнями слухачів та за власним відчуттям, доволі непогано грав і на державному іспиті в училищі, і на вступі до тоді ще Харківського інституту мистецтв, і цим виконанням, імовірно, справляв хибне враження щодо міри мого таланту.

Протягом наступних п'яти років навчання в класі Вікторії Іванівни мої піаністичні здібності і можливості, які їй не надто

тішили, були удостоєні численних, не надто втішних епітетів, на кшталт «ведмідь клишоногий», «асенізатор», «ледацюга безпросвітний» тощо: Вікторія Іванівна не підбирала вислови під час справедливого гніву! Проте, незважаючи на свою доволі важку і не дуже вдячну (за результатами витрачених нею зусиль) працю зі мною і подекуди непорозуміння, які виникали від мого недостатнього усвідомлення художніх і технічних завдань, які вона терпляче вимагала від мене втілити у виконанні різноманітних програм, у Вікторії Іванівни жодного разу не виникало думки передати мене до будь-якого іншого класу, а її іноді вельми суворий щодо мене тон спілкування під час роботи за роялем ніколи не впливав на її звичайне людське спілкування зі мною поза класом, поза роялем.

Пригадується закінчення мною першого курсу, коли я отримав на сесії єдину за всі роки навчання трійку з найважливішої на той час дисципліни «Історія КПРС». Ця оцінка позбавляла мене будь-яких шансів на отримання стипендії протягом наступного семестру. У той саме час Вікторія Іванівна тільки-но повернулася з Москви, де слухала виступи на VII Міжнародному конкурсі ім. П. Чайковського. Я відвідав її вдома, у її затишному будиночку на Іскринській, почав нарікати на несправедливість, яка трапилася зі мною. Звісно, Вікторія Іванівна жодним чином не могла вплинути на ситуацію або виправити її, проте декілька втішних і потрібних саме в тій ситуації слів та подарований нею буклет програм виступів піаністів з московського конкурсу з написом для мене «Лиха беда начало...» якось непомітно скрасили ситуацію, окреслили перспективи на майбутнє.

Уже на другому курсі Вікторія Іванівна дозволила мені працювати (тоді треба було брати дозвіл на влаштування на роботу під час навчання від педагога по спеціальності), завдяки чому я отримав можливість заробляти набагато більше, ніж

було передбачене стипендією, і майже не ображалася, коли я іноді, очікуючи на заняття з нею, засинав просто в її класі під час її роботи з іншими студентами, адже я працював ночами сторожем у школі.

На п'ятому курсі я подарував Вікторії Іванівні власний вірш, у якому були перелічені майже всі характеристики, висловлені нею на мою адресу. Серед іншого там було наступне:

... «Руси богатырской олицетвореньем»
Для Вас я вначале был, позже — «котом:
В мешке и при банте»... Запасшись терпением
Меня Вы учили, и стал я потом
«Медведем», и то не простым — «клышоногим»!
К Parnassum'у gradus извилист, не прост!
Пришлось Вам пожертвовать многим и многим,
Чтоб «ассенизатор» показывал рост!
И чтобы «дурак» и «лентяй беспросветный»
Стипендию всё же свою получал
Со мною работали Вы беззаветно,
И я на четвёрку стабильно звучал!
Пять лет «тяжкий крест» Вы несёте со мною...
Немного осталось: лишь ГОС «отстрелять»,
В Ваш класс после ГОСа я дверь не закрою:
Учиться приду к Вам опять и опять!

Треба віддати належне Вікторії Іванівні: вона вміла цінувати гумор, тому ані трішечки не образилася на мене за такі рядки. І дійсно, протягом усіх наступних років, уже за часи моєї викладацької роботи в Харківській державній академії культури (туди, до речі, я також потрапив з легкої руки Вікторії Іванівни, адже факт навчання в її класі був своєрідним знаком якості високої піаністичної і загальномузичної культури будь-якого з її вихованців), і аж до її наглої смерті

я намагався не пропустити концерти з її участю, час від часу неодмінно відвідував її і під час занять, приходив додому. І щоразу чув від неї щось нове, несподіване, яскраве: або про якусь цікаву прем'єру, або про чийсь вдалий виступ, або про плани на найближче майбутнє, адже планувати щось надовго, на мою думку, Вікторія Іванівна не любила. Проте більшість з її планів — чи то участь з черговою студенткою в конкурсі, чи то виступи самої Вікторії Іванівни як солістки або в складі камерних ансамблів (найулюбленішими багаторічними її партнерами були Г. М. Куперман та І. Ф. Гайда), або підготовка грандіозних за масштабами концертів класів — здійснювалися! Для сторонніх начебто самі собою, адже лише близькі до неї знали, скільки фізичних, духовних і часових витрат коштувала підготовки таких подій... Мені довелося як піаністові-виконавцю взяти участь у двох подібних масштабних проектах, втілених Вікторією Іванівною: масштабному концерті на честь 170-річчя з Дня народження Ф. Ліста (1981), коли вона разом зі своїми учнями різних поколінь презентувала публіці грандіозний цикл композитора «Роки мандрів», та не менш значимому концерті на честь 300-річчя Й. С. Баха, Г. Ф. Генделя та Д. Скарлатті (1985). Протягом обох цих концертів, кожний з яких тривав близько трьох годин (для Інституту мистецтв це були дві дійсно непересічні події), слухачі від початку і до кінця практично не полишали заповнений Великий зал!

Уже будучи колегою Вікторії Іванівни, мені довелося наприкінці 1990-х рр. двічі перетнутися з нею на міжнародних конференціях, які організовувалися Н. Б. Казимировою під егідою Європейської асоціації педагогів-піаністів. На першій з цих двох конференцій, яка відбулася в Полтаві, Вікторія Іванівна виступила з доволі цікавою доповіддю-спогадами про трагічну долю В. В. Топіліна, одного з її вчителів, котрий після повернення з заслання до Харкова деякий час квартирував у її батьків і

найсуттєвішим чином вплинув на неї як на музиканта і піаністку. Під час другої конференції, яка відбулася в Кіровограді (нині Кропивницький) і була присвячена перебуванню й останнім концертам у цьому місті Ф. Ліста, Вікторія Іванівна постала перед публікою як виконавиця, блискуче і тонко зігравши маловідому широкому загалу фортепіанну сонату сучасника і друга Ліста Р. Вагнера. Обидва рази після наших повернень до Харкова я проводжав її додому і прислухався до її вражень від конференцій й особистостей, з якими довелося на них перетнутися. Так, у Полтаві Вікторія Іванівна щиро захопилася яскравим ученим-дослідником і музикантом, професором Московського державного музично-педагогічного інституту ім. Гнесіних (нині Московської академії музики ім. Гнесіних) В. Б. Носіною за її надзвичайно цікаву доповідь про символіку Й. С. Баха, а в Кіровограді віддала данину пошани і поваги професору Одеської консерваторії ім. А. В. Нежданової (нині Одеської національної музичної академії ім. А. В. Нежданової) Ю. Б. Дикому після його доповіді-роздуму про особистість Ф. Ліста... Ця здатність відверто і глибоко захоплюватися чимось (кимось) значним, цікавим, яка межує з майже дитячим щирим сприйняттям світу, була завжди притаманна Вікторії Іванівні. Ця природна небайдужість до всього, що її оточувало, і щира душевна реакція на певні яскраві, дійсно значущі явища та події, як і на багатьох яскравих виконавців і, власне, на музику як таку, найчастіше притаманна творчим людям з особливою тонкою нервовою організацією: саме такою особистістю і була Вікторія Іванівна.

Як реліквію я зберігаю газету Харківської міської ради «Слобода» від 18 січня 2000-го р., де цілком випадково на одну шпальту потрапили допис «Мы друг другу не наскучим», присвячений висвітленню концертних виступів у Харкові, Полтаві та Києві дитячого оркестру ударних і шумових

інструментів «Тіко-Тіко», багаторічним співкерівником і концертмейстером був я, і рецензія «Неземная музыка Шопена», на два останні концерти за участі Вікторії Іванівни (у першому, в Інституті мистецтв, виступали викладачі кафедри спеціального фортепіано, серед інших — Вікторія Іванівна, у другому, що відбувся в Будинку органної та камерної музики, виконавцями були, знов-таки, Вікторія Іванівна та кращі учні її класу). Зустрівшись невдовзі після цієї події з Вікторією Іванівною і нагадавши їй такий збіг, я відчув, що їй неабияк приємно, що інформація про її та мою творчу діяльність перетнулася на одній сторінці місцевої періодики.

Особливим днем для всіх колишніх і тогочасних учнів, а також для колег і друзів Вікторії Іванівни було 10 червня — день її народження, коли в її привітному і особливо красивому влітку будиночку й садочку збиралося водночас декілька десятків людей, деякі приходили привітати гостинну господарку цілими родинами. І, традиційно, найсмачніші, але водночас прості в приготуванні, найрізноманітніші страви, тости за здоров'я і багаторічну творчість господарки, а також нескінченні розмови про долі її вихованців, музичні новинки, життя Інституту мистецтв, які розпочиналися вдень, а закінчувалися пізно ввечері. Проте востаннє найбільшим колективом, попри сезон відпусток, мені, як і друзям та колегам Вікторії Іванівни, довелось зібратися в неї в оселі рівно за два місяці після її дня народження, 10 серпня 2000 р., щоб проводити Музиканта і Учителя в останню путь. Пам'яті Вікторії Іванівни колеги та колишні учні з Харківського національного університету мистецтв присвятили чимало концертів, публікацій, спроб аналізу й узагальнення її педагогічної та виконавської діяльності. Нехай ці спогади ще одного з когорта щиро вдячних їй учнів вілються до книги, яка, безсумнівно, знайде чимало зацікавлених і небайдужих читачів.

*Кріпак Ольга Леонідівна, кандидат мистецтвознавства,
старший викладач кафедри фортепіано Харківської
державної академії культури.*

Якщо на музично-зірковому небі
Ви побачите яскравий світоч
Гармонії і любові, знайте,
Що то — Вікторія Лозова

Надворі 2021 рік. Рівно 20 років потому мені пощастило навчатися у Вікторії Іванівни Лозової. Це було не просто навчання! Це було велике щастя доторкатися до такого неймовірного явища як «Вікторія Лозова». Бути її вихованцем — це бути часткою дивовижного виміру творчого часопростору, у який я, відповідно до свого заочного формату навчання, пірнала епізодично, вириваючись з повсякденного побутового хаосу та перевтілювалась у дивний, емоційно-активний образ.

Це для мене було дуже непросто. По-перше, я була старша, ніж мої одногрупники; по-друге, я в цей час уже була молодою мамою, мабуть, єдина серед них; по-третє, географічно я знаходилась далеко від харківського музично-мистецького осередку. Тому доводилось миттєво адаптуватися до нової системи координат свого існування.

Та поруч з такою людиною, як Вікторія Іванівна, ти змушена моментально ставати «сама собою», такою як ти є — тонка, щира, ранима, несумісна з повсякденністю, а головне — творча! Вона надихала, вона торкалася усіх закуточків твоєї душі, що блукає і страждає в теренах дійсності...

Непоказний маленький будиночок на вулиці Іскринська в затишному закуточку приватного сектора великого міста Харкова мене зустрічав неземним запахом півоній, флоксів та

матиол. Вікторія Іванівна завжди відповідала своєму образу: дивовижно гарної жінки, прекрасної господарки, з творчими кулінарними здібностями, живим інтересом до маленьких деталей інтер'єру оселі, гарних живих квітів, з гармонійним поєднанням повної захопленості своєю роботою педагогом з умінням просто вислухати своїх вихованців. Ми для неї завжди були цікаві! Про що мріємо? Чому плачемо? Що нас радує?

Та після з'ясування нашого «хиткого» та малодосвідченого психологічного стану наставав час основного, на мій погляд, чарівного дійства — клопітка робота, що надавала можливості подолати себе, зробити неймовірне, пережити емоційне піднесення, торкаючись рояля. У роботі Вікторії Іванівни як педагога не було нічого невисвітленого, кожна найменша деталь будь-якої фактури фортепіанних творів була важлива і потребувала виразності й натхнення у своєму відпрацюванні та становленні.

Вікторія Іванівна вимогливо ставилася до інтонування на інструменті, піаністичності і виправданості всіх способів та прийомів гри на клавіатурі. Вона пробуджувала весь творчовиконавський організм тих, хто навчався — від гостроти слухового контролю до пластики і вправності рук, від точного відчуття часо-ритму музики (майже ритм серця) — до відповідності створеної концепції твору стильовим вимогам епохи, що його народила.

У результаті довгої зосередженої роботи народжувалось головне — незрівняне відчуття творчого польоту і професійного задоволення під час вдало зіграного матеріалу. Коли ти як вдячний учень увібрав у себе частину такого безмежного явища, як твоя «Вікторія Лозова», неосяжного як сама творчість, як саме мистецтво, як сама любов, любов до Музики, доброта і щирість, велике Серце, широка Душа, оскільки в ній знаходилося місце і тепло для всіх, хто прагнув

досконалості в людяності та у творчості.

Саме так, напевно, Вікторія Іванівна допомогла визначити шлях, який я пододала, щоб залишитися вірною професії, не загубити себе у вселенському життєвому просторі, що особисто моє життя змінював і безжалісно ламав. Сьогодні дивним чином я географічно знаходжусь тут, на Харківщині, сьогодні я, як і багато років тому, наставник своїх вихованців та можу дарувати їм любов, знання, бути порадиником, орієнтиром, рухати їх уперед, без страху і сумнівів, навчити їх приймати перемоги і терпіти поразки гідно — це все завдяки Вікторії Лозовій — моему педагогу, наставнику, взірцю професіоналізму і людяності.

Кучер Людмила Іванівна, професор, кандидат мистецтвознавства, головний концертмейстер оперної студії ХНУМ ім. І. П. Котляревського.

Моє знайомство з В. І. Лозовою відбулось близько 60 років тому, коли я поступила на 1 курс Харківської державної консерваторії в клас асистента В. І. Лозової. Лише тепер можу оцінити, як мало ми відрізнялися за віком — їй було 26 років, а мені 20. Але тоді вона мені здавалася дуже дорослою, просто недосяжною, так як була незаперечним авторитетом в моїх очах, яким і залишилася під час усього нашого подальшого спілкування.

До навчання в консерваторії в мене були прекрасні педагоги в музичному училищі — Марія Володимирівна Ітігіна і Яків Олександрович Фейгін. Але найяскравіший спогад у душі залишився від спілкування з Вікторією Іванівною, оскільки вона була неординарною особистістю — яскравою, цілеспрямованою. З першого року навчання почалася наполеглива і завзята робота над моєю заниженою кистю, поки не були досягнуті певні успіхи. Для цього не пропускалося

жодного огріху в цьому напрямку і незабаром результати дали про себе знати. Минуло дуже багато років, багато подробиць стерлися з пам'яті, але пам'ятається одне — наполеглива, щоденна і копітка робота, і ніякої халтури, ніяких лінощів і неробства.

Надзвичайно пильну увагу Вікторія Іванівна як педагог і музикант приділяла осмисленості виконання. Тому доводилося постійно чути: «Слухай себе!». Але лише з часом мені стало зрозуміло, що я слухаю, але не чую. І коли настало, нарешті, це розуміння, лише тоді полилися справжні звуки з-під пальців. У результаті після виступу на державному іспиті мені одній голова державної екзаменаційної комісії композитор П. Гайдамака дав рекомендацію в аспірантуру Київської консерваторії.

Але найбільшою школою для нас, учнів В. І., були її публічні виступи. Такого звукодобування, при якому вся тяжкість корпусу виконавця була зосереджена в кінчиках пальців, як того вимагала на уроках Вікторія Іванівна, я не відзначала ні в кого з виконавців, котрі оточували мене. Особливо В. І. любила виконувати Шопена. Це завжди було яскраво, блискуче, витончено, ніжно.

А як В. І. готувала публіку до початку виступу! Це був момент тиші — якась хвилина зосередженості, мовчання, погляду на клавіатуру. Усе це організовувало і налаштовувало слухачів на сприйняття чогось піднесеного, значного, допомагало зануритися в сенс виконуваного і оцінити його.

Безперечно, з відходом Вікторії Іванівни збіднів виконавський та педагогічний олімп консерваторії. А в мене в душі досі залишається гіркота втрати дуже близької мені по духу дорогої людини. Коли була Вікторія Іванівна, то консерваторія (потім інститут, а потім університет) була для мене чимось надзвичайно рідним. Я, йдучи з роботи, часто заглядала в 52 клас, де завжди мене вмiли вислухати. Можна

було зателефонувати додому і поговорити з рідною людиною. Коли у 2002 р. я стала професором, Вікторії Іванівни вже не стало живих. І ні з ким вже було поділитися багатьма подробицями, перипетіями своєї роботи, ні з ким порадитися.

При згадці про мого дорогого вчителя, при щорічному відвідуванні її могилки в душі виникає величезна теплота від того, що вона була, від того, яка вона була — близька, рідна, неповторна. Світла пам'ять, добра пам'ять про дорогу Вікторію Іванівну назавжди залишиться в моєму серці.

Красинська Ірина Петрівна, викладач Харківського музичного фахового коледжу ім. Б. М. Лятошинського (концертмейстерський клас і камерний ансамбль).

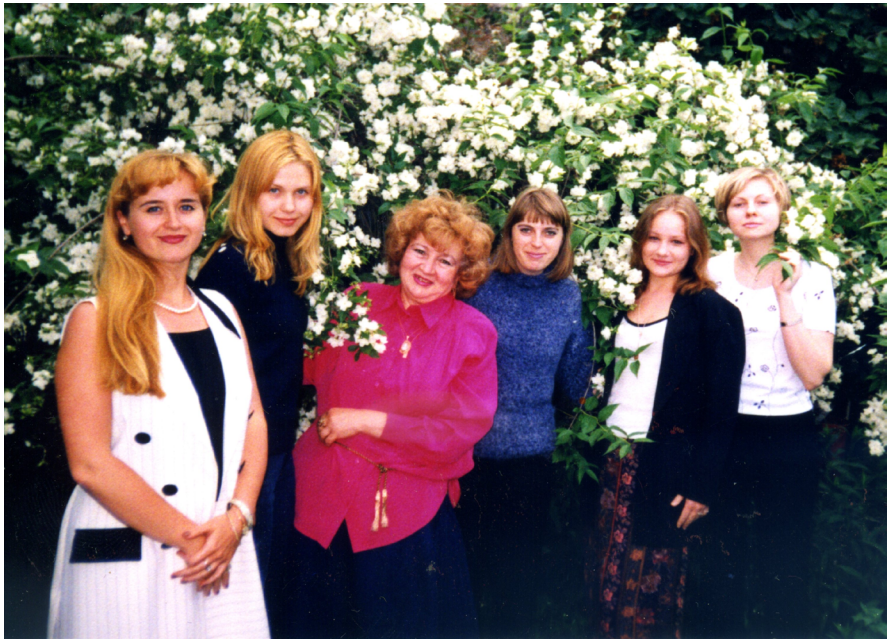
Потрібно перш за все відзначити, що я вдячна долі за те, що зустріла на своєму шляху Вчителя...

Вікторія Іванівна Лозова... Мої уявлення про музику, але перш за все про життя, пов'язані з образом цієї прекрасної жінки!

Ми, учні її класу, її коло, дорослішали, сумували, раділи в атмосфері, створеної нею, її мистецтвом, її особистістю... Скільки прекрасних днів, уроків, миттєвостей спілкування було подаровано нею!

Робити з нічого свято! Саме таким є девіз, який я несу у своїй душі! Відчуття сім'ї, місця, де тобі раді, виникало під час зустрічей у її прекрасному невеликому будинку, двір якого нагадував мені оранжерею. Там завжди було багато квітів. З любов'ю посаджених і від цього буйно квітучих! Чи це не музика природи?

Я прийшла до Вікторії Іванівни підлітком, не цілком розуміючи чого хочу в житті, сором'язливою і норовливою. Чарівність, довіра і вимогливість стали тими дороговказними ниточками, які вели мене з лабіринту сумнівів у професію.

Пригадую епізод вибору чергової програми для виступу. Була відкрита шафа з нотами... Вигляд кількості нот, книг і альбомів живопису пригнітив мене. Ерудиція Вікторії Іванівни, її знання репертуару, уявлення про етапи технічного «оснащення» студента вражали. Енергія, темперамент і незвичайне терпіння були її чудовими якостями. Яскравий показ під час вивчення твору захоплював, заражав і заряджав бажанням досягати найкращого виконання. Прекрасна мова, що буяла асоціаціями, яскравими метафорами, відсиланнями до творів літератури поволі змушувала багато читати, ходити на виставки, у лекторій. Лише з роками я почала розуміти, що всі її слова були спрямовані на розвиток особистості студента. Але жодного тиску або повчання, зарозумілості чи приниження я не відчувала, все було ненароком, між іншим.

І ще любов...

Музика, що виконувалася нею, була пронизана любов'ю.

Навіть слухаючи тепер, у запису її виконання, відчуваєш це. Що б не робила Вікторія Іванівна, було напоєне саме цим почуттям... Квіти, приготування вірменських страв зі спеціями, привезеними з Єревану, де була на курсах підвищення кваліфікації викладачів, красиві сукні, які вміла носити як ніхто! Почуття прекрасного у всьому — цьому теж вчила вона!

Ніколи не забути мені і репетиції напередодні концерту класу. Великий зал консерваторії завжди зайнятий репетиціями та концертами. Нам дістався пізній вечірній час... Чарівна музика сонатини Моріса Равеля захопила нас. Бажання втілити тонкощі інтерпретації, чудові образи, запропоновані Вікторією Іванівною, захопили нас... Репетиція закінчилася за північ! Ми вийшли з консерваторії в темряву... Це зоряне небо, свіжість нічного повітря і захоплення від виконаної роботи назавжди в моїх спогадах як найкращий час!

Алла Вортсман (Нянькіна), музичний директор балетної академії «Sean Boutilier Academy of Dance» (Торонто), аккомпаніатор «National Ballet of Canada».

Почну з самого початку. День, коли я побачила себе в списку тих, хто вступив, був безперечно найщасливішим у моєму житті. Я, мама дворічного синочка, студентка ВНЗ, та ще якого? Вуаля! Ну, що в нас там далі? А далі, виявляється, ти маєш привілей самій вибрати собі педагога! Але кого? Я ж нікого навіть не знаю! Стою розгублено біля ліфта і бачу, як зі сходів спускається хороший приятель мого чоловіка по джазовим джем-сейшнам Сергійко Давидов. Ось він порятунок! До того моменту Сергій уже випустився і явно був у курсі всієї консерваторської кухні. Запитуючи, кого вибрати в педагоги, я вказала лише один параметр пошуку — не важливо який педагог, аби людина була хороша. Адже що головне для заочника? Тільки скоринки, так наївно думала я. Ім'я Вікторії Іванівни Лозової, яке назвав Сергій, мені ні про

що не говорило. Але з авторитетами не сперечаються, і тому довірливо написала заяву з проханням прийняти мене в клас Лозової Вікторії Іванівни.

Моє знайомство з педагогом, з яким я мала провести наступні п'ять років, було таким, що запам'ятовується. Двері відчинила вельми колоритна дама, відразу приголомшивши мене запитанням — «Ви хто?» Я представилася, пояснивши, що я нова студентка. Вікторія Іванівна, запросивши в клас, продовжувала сипати запитаннями — звідки, що закінчила, у кого займалася перед вступом і найнесподіваніше: «А звідки Ви мене знаєте?». На що я наївно відповіла — «Я Вас не знаю, мені Сергій Давидов сказав» І, о Боже! Особа Вікторії Іванівни чарівним чином перетворюється! Відчуття було таким, що водну мить розцвіли квіти на всіх клумбах Харкова! Хто міг припустити, що Сергій — один з найулюбленіших учнів Вікторії Іванівни та її гордість. Саме так я потрапила до свого ВЧИТЕЛЯ.

А далі настали будні. Почавши займатися з Вікторією Іванівною, я зрозуміла, що не знаю зовсім нічого про гру на фортепіано. Секрети звукодобування, виконання в стилі епохи, штрихи. Це було пекло! Відчувала я себе абсолютно дрімучою

провінціалкою і зрозуміла, що єдиний вихід з усієї ситуації — якомога рідше зустрічатися з педагогом. Але Вікторія Іванівна не звикла відступати, за що я їй довічно вдячна. Скільки секретів фортепіанної гри я від неї дізналася? Чи можна на одній ноті зробити крещендо, яким штрихом можна відтворити епоху Генделя, як, маючи маленькі пальчики, можна обманути слухача і взяти філігранно-спритно величезний акорд. А як можна забути те, що хоральну прелюдію Баха «Ich ruf 'zu dir, Herr Jesu Christ» треба грати в темпі кроку Бога? У мене до цих пір мурашки по шкірі, коли я згадую, як це виконувала Вікторія Іванівна. А її незабутнє — «А тепер, тири-тири-тири-тири» перед складним пасажем. А які «тири», якщо на такій швидкості літають лише надзвукові літаки? До сих пір найстрашніший сон — це коли ти бачиш, що наближається на тебе по коридору Вікторія Іванівна, а в тебе перед очима проноситься все життя, адже текст не вивчено, і ти розумієш всю летальність ситуації і ... прокидаєшся в холодному поту, з радістю усвідомлюючи, що пронесло. Було в нашому житті все. І як мене закликали до совісті, вичитуючи, що дали виконати Дитячий альбом Шумана як молодій матері, але навіть з цим обов'язком я не впоралася! Були Сарказми Прокоф'єва, де вона пояснювала своєму студентові, як повинен грати справжній мужик, киваючи на мене. Було дуже багато і смішного, і драматичного. А її легендарна фраза «Моя Алочка Нянькіна грає як Марта Аргеріх». Тоді це для мене звучало дуже підозріло, оскільки я не була зовсім впевнена і не розуміла добре це чи погано. А про існування геніальної Марти Аргеріх я дізналася значно пізніше. Вікторія Іванівна була не тільки педагогом — вона була провідником, гуру, УЧИТЕЛЕМ. Крім цього, вона була справжньою жінкою у всіх проявах. Її нескінченні віяла, шалі, браслети, всього багато і завжди в тему. Її грайливі буклі, завжди макіяж. Я постійно дивувалася наскільки в ній

уживалася панянка з її «Крем» і «хаммер клявір» і сучасна, абсолютно відкрита всьому новому, дівчина! Приголомшливо було спостерігати за її відносинами з чоловіком Олександром Васильовичем. Її кокетуванням і вмінню зачарувати могла б позаздрити сама Ліля Брик. Вікторія Іванівна була унікальна у всьому. А її почуття гумору? А її вміння готувати і сервірувати? Я не знаю, чи живий магазин «Ведмедик» на 1-му поверсі консерваторії, а й через 30 років пам'ятаю, як Вікторія Іванівна, заходячи в магазин, оголошувала: «СОЛОДКА РОЗПУСТА!». Також могла допомогти з лікарями, надати мудру пораду або який-небудь цікавий рецепт. А її знамените вино з трояндових пелюсток, бутлі з яким стояли в неї вдома під роялем, чекаючи свого часу. А ще, всі її звали Тора, Торочка...

Щоразу, сідаючи за інструмент, я запитую себе — а щоб зараз сказала б Вікторія Іванівна стосовно педалі, звука, стилю, яскравості виконання, смаку? Я багато працювала з балетними танцівниками з різних країн — Національний балет Канади, педагоги і виконавці з Англії, Америки, Куби. І від багатьох чую — Ваша гра надихає мене. Але я знаю, що це не я! Людина, яка за цим стоїть, — мій улюблений педагог Лозова Вікторія Іванівна! Учитель, який перевернув мій світ!

P.S. Так, забула відзначити, що за мій випускний іспит Вікторія Іванівна отримала найвищий бал. І це був другий найщасливіший день у моєму житті.

Дар'я Зуєва (Колчина), концертмейстер оперної студії ХНУМ ім. І. П. Котляревського.

Як приємно зануритися в спогади про прекрасну жінку, улюбленого педагога і чудову піаністку В. І. Лозову. Сама собою на устах з'являється посмішка, тепло розливається в душі і мимовільні сльози бринять в очах... Як цікаво було вчитися в консерваторії в класі Вікторії Іванівни! Ми, її учні та студенти

різних курсів, усі відчували те благородне і дружнє студентське братство, і багато в чому завдяки своєму Вчителю кожен з нас міг сказати — Харківська консерваторія — мій рідний дім.

Аудиторія № 52 біля Великої зали з двома концертними роялями, де нині висить пам'ятна табличка з портретом В. І. Лозової (тут довгі роки вона працювала), — це особливе пам'ятне місце, адже цей клас зберігає атмосферу натхнених і наполегливих занять, запеклих суперечок і довгих життєвих бесід, особливі анекдоти із серії «Музиканти жартують», галасливі святкування вдалих концертів. Пам'ятаю, як граючи з майстерністю і натхненням концертну програму, В. І. не давала нам забути і про так зване «третє відділення» — до застілля вона теж знаходила час і бажання готуватися — так з'являлися шедеври кулінарної творчості — зефірний торт і яблучний кекс, морс і крющон з ягід свого саду. Усі колеги, друзі та студенти із задоволенням вносили свою лепту у вигляді кошчків з паштетом, всіляких бутербродів, фруктів і цукерок, так і виходив смачний й ошатний стіл. Але стіл був не звичайний, а концертно-рояльний! Два роялі із закритими кришками зсувалися разом, немов інь і янь, утворюючи дружню трапезу, повну квітів, жартів, тостів і побажань нових концертів.

«Я — ваш останній романтик» — ця стаття про В. І. Лозову та її останній концерт «Вінок Шопену» з газети досі зберігається серед фотографій. Це було як грім серед ясного неба — дізнатися, що її більше немає... Перший раз я бачила, як моя мама — сильна жінка — плаче, буквально ридає з телефонною трубкою в руках і крізь сльози вимовляє її ім'я «Тора»... Вікторію Іванівну всі друзі, подруги, близькі називали таким незвичайним, енергетично сильним і водночас ласкавим ім'ям Тора, похідним від імені Вікторія. Цікаво, хто перший це придумав і як? Кажуть, що ще батьки з дитинства так звали. Може там ховається цікава історія? У скандинавській міфології

Тор — це грім і блискавка, так Sturm und Drang, буря і натиск були в її характері. Також Тора — це вчення, закон, перша частина Старого Завіту і багато в чому її слова ставали для нас доленосними, надихали, а ті знання, що вона давала нам як музикантам, привели нас у професію.

Моя перша зустріч з Вікторією Іванівною відбулась, коли я вчилася в 6 класі Харківської десятирічки. У зв'язку з від'їздом мого педагога за фахом мені знадобився новий учитель. Вікторія Іванівна була доцентом консерваторії і її стиль викладання орієнтувався на дорослих, більш зрілих музикантів, студентів ЗВО, без п'яти хвилин професіоналів, які вже вибрали професію і готові до самовдосконалення. А ми ще діти! Тому її прихід у педагогічний колектив ХССМШ обернувся моєю удачею, і я стала однією з її перших учениць. Звичайно, її клас швидко поповнився іншими талановитими учнями, які хотіли вчитися саме у викладача консерваторії, адже кожен з нас з дитячих років уже мріяв про консерваторію.

У десятирічці захоплені маленькі музиканти теж грали годинами, хвалилися, що «ти сьогодні всього лише 5 годин за фахом займався, а я 6!» і т.д. На випускному капуснику учні знаменитого своєю строгістю професора В. Л. Макарова показали на всю школу таку сценку — нібито вимогливий Віктор Львович зустрічає свого учня і, насупившись, запитує: «Ти після сніданку займався?». «Займався», — несміливо відповідає учень. «А ДО сніданку ти займався?» — ще суворіше запитує Віктор Львович. «З-з-займався...» — заїкаючись від страху, відповідає учень. «Ну а ПІД ЧАС сніданку ТИ ЗАЙМАВСЯ?!?». «Ні... » — зізнається учень. «Що?! Геть з мого класу!». Учень рятується втечею, а слідом летять товстелезні ноти.

Віктор Львович, до речі, дивився цей капусник із залу й весело сміявся, а наприкінці випускного вечора несподівано

вибіг на сцену і зіграв та заспівав джазову пісню «Спи, ночь в июле только шесть часов» — це була його імпровізаційна «відповідь Чемберлену». Насправді В. Л. Макаров був унікальний педагог, у його класі навчалися лише кращі, його учні ставали лауреатами конкурсів, а сам він викликав величезну повагу, адже дивлячись на його успіх, хотілося грати краще і ставати кращим.

Пам'ятаю свої перші уроки з Вікторією Іванівною. Тоді вона дала мені грати Блискуче капричіо, опус 22 Ф. Мендельсона для рояля і оркестру. Так приємно і хвилююче було грати на два роялі, для неї партія другого фортепіано була легкою і красиво звучала, а я у свої 11 років боролася зі своєю партією, немов підкорювала Еверест. Пам'ятаю, грали ліричну Лорелею Ф. Ліста, Вікторія Іванівна розповідала про поетичне першоджерело Г. Гейне в перекладі Л. Мея, А. Блока і С. Маршака, та так захоплено, що мене теж тягнуло складати вірші на цей сюжет. Запам'ятався концерт для клавіру Бах-Марчелло ре мінор, друга частина там пронизливо красива, як молитва. Вікторія Іванівна зазначала, що таку музику треба грати, навіть не дивлячись на клавіші, і вона грала, закинувши голову вгору і заплющивши очі, немов зчитуючи з небес. В. І. Лозова була першим виконавцем фортепіанних творів В. С. Бібіка, прекрасно відчувала і виконувала музику ХХ століття і ми теж полюбили Р. Щедріна, М. Скорика, запам'яталися яскраво образні Дзвони І. Шамо. Грали 10 п'єс-транскрипцій С. Прокоф'єва з балету «Ромео і Джульєтта». Пам'ятаю номер 10 з цього циклу — Ромео і Джульєтта перед розлукою. Там у різноплановій фортепіанній фактурі ховається, а потім виходить на перший план тема любові. Вікторія Іванівна просила піднести її яскравіше і урочистіше, як гімн любові, і ось на концерті я так старалася, що вона потім застерегла — «Пам'ятай, що це гімн любові, а не гімн Радянського Союзу!»

Ми дорослішали і з нами росли наші програми за фахом. Вікторія Іванівна дала чотирьом учням чотири балади Шопена, мені ж дісталася глибоко змістовна, романтична і філософська четверта балада пізнього періоду творчості. Сама вона грала всі балади й кожному вибирала за характером і індивідуальністю, щоби саме в його виконанні краще прозвучало, і кожен вважав «свою» баладу особливою, для нас так воно і було! Пізніше в класі професора В. Ф. Шукайло я зіграла також першу Баладу Шопена, Прелюдію, хорал і фугу С. Франка, концерт Р. Шедріна та безліч прекрасних творів. Безмежно вдячна Валентині Федорівні, дуже близькій подрузі і колезі Вікторії Іванівни, під чийм керівництвом я закінчила консерваторію і завжди відчувала, що нас особливими узами пов'язує любов до Вікторії Іванівни.

Будинок органної та камерної музики в Харкові розташовувався в дзвіниці Успенського собору. Там ми виступали в концертах, репетирували і могли відчутти натхненну й таємничу атмосферу, милувалися купольними склепіннями, прислухалися до унікальної акустики, а Вікторія Іванівна говорила нам, радянським дітям, вчорашнім піонерам, що це «намолене» місце, де століттями люди зверталися до Господа і ми затихали й замислювалися про вічне.

Пам'ятаю в складні 90-ті роки один з концертів фортепіанної музики відбувався на другому поверсі собору в Малому залі. Це був концерт класу В. І. Лозової. Прийшло багато глядачів, оплески, знову й знову звучав рояль і раптом ... згасло світло в усій будівлі! Увесь зал з публікою і піаніст на сцені занурилися в п'тьму (то були часи відключення електроенергії цілих районів). Вікторія Іванівна якимось дивом миттєво організувала працівників залу, і знайшлися свічки, свічники, і ось в повній темряві старовинного собору на роялі запалилися мерехтливі вогні, і концерт продовжився при свічках! Таке не забувається! Так і в житті кожного з нас завдяки вчителю, незважаючи ні на що, її величність Музика все одно звучала і дарувала світло, радість, надію.

Своїх студентів і учнів Вікторія Іванівна любила, як дітей рідних, і допомагала в складних життєвих обставинах і словом, і ділом. З нею хотілося поділитися своїми новинами, розповісти про перше кохання або шукати разом ліки від розбитого серця. Знаю, що вона допомагала студентам влаштуватися на роботу, витягала з депресії, допомагала знайти фінансування для участі в конкурсах, мирила і підтримувала всіх.

Піаніст світового рівня Всеволод Топілін, зломлений війною і репресіями, в найскладніші дні свого життя знайшов притулок у її будинку. Своїй аспірантці Інні Безкоровайній, котра залишилася без піклування родини, вона допомагала, немов рідна мати. І таких прикладів безліч.

Уроки часто проводилися в її будинку з верандою і садом, у вітальні з кабінетним роялем. Коли в її саду цвіли сакура і жасмин, вона приносила в консерваторію оберемок цих запашних квітів та дарувала всім весну. У центрі Харкова на вулиці Іскринській серед багатоповерхівок її квітучий двір з тюльпанами, трояндами, жоржинами і старовинний одноповерховий будиночок виглядали як оазис у кам'яній асфальтовій пустелі. Будиночок був старий, вона показувала, пам'ятаю, тріщини в стіні, але всіма улюблений і затишний, відкритий для друзів, колег і учнів. Колись замолоду Вікторія Іванівна хотіла переїхати в квартиру, але якийсь недоброзичливець написав скаргу, що вона і так добре живе, і там були такі рядки «У Лозової є газифікований маєток у центрі міста». Це її так розсмішило, адже будиночок і правда був настільки старим, що навіть страшно було братися за ремонт. Тому там зберігалася атмосфера старовини, її оселя ніби перебувала поза часом.

Вікторія Іванівна була далека від реалістичного матеріалізму радянського періоду. У ній її краса, благородство, жіночність чарували всіх, вона здавалася нам дамою в стилі прекрасної епохи. А її чоловік Олександр Васильович був лицар без страху і докору, красивий, статний сивочолий мужчина, добрий, мовчазний, дуже любив її, піклувався про неї. Вона була ошатною в повсякденному житті, нею хотілося милуватися: світлі локони в ідеальній зачісці, витончені туфлі, галерея прикрас, кожен день різних — еталон Жінки — і на клавішах рояля її руки в кільцях з дорогоцінними каменями. Вона любила великі камені — авантюрин, бурштин, аметист, топаз, бірюзу, перли, опал, в кожному камені бачила цілий світ.

Був у Вікторії Іванівни і один милий недолік — вона завжди неймовірно спізнювалася. Усі студенти були обізнані і знали,

якщо призначено на 14.00, точно годину, а то і дві години ще є розігратися, брали клас і натхненні тим, що ось-ось зараз прийде педагог, займалися щосили, навіть якщо напередодні байдикувати. Адреналін у крові, очі горять, пальці самі так і грають — та хай Вікторія Іванівна спізнюється собі на здоров'я — ось воно натхнення! Заходить вона, бувало, з запізненням на пару годин і каже: «Я так поспішала, навіть таксі взяла!».

Я жила поруч із консерваторією буквально в десяти хвилинах пішки і тому мені урок ставили в кінці дня, на 19.00 або 20.00. Ми займалися допізна, а потім разом йшли додому, нам було по дорозі. Пам'ятаю один випадок: ми йшли ввечері прогулянковим кроком і до нас підбігла собачка, світленька, красива, але без господаря й почала підлещуватися до нас. Ми погладили її, а вона побігла за нами. Ми йдемо, сміємося, жартуємо, що ось хто з нас її б взяв, а собачка все за нами, прийшла на трамвайну зупинку і сидить, чекає на трамвай. Я попрощалася і йду, а потім дізнаюся, що собачку все-таки Вікторія Іванівна пошкодувала, додому взяла, назвала Найдою. Усі тільки-тільки звикли до неї і раптом Найда принесла цуценят! Стільки клопоту з ними було. Спочатку матусею вона була дбайливою і вигодувала цуценят, а потім втекла. Тоді Вікторія Іванівна залишила собі двох улюблених цуценят — кучерявого і руденького назвала Тузик (життєрадісний сонячний Моцарт), а серйозного, гладкошерстого, великого — Лорд (Рахманінов). Вони стали справжніми вірними друзями на довгі роки, радували улюблену господиню, зустрічали гостей, співали під музику і охороняли будинок. Усі знали їх подвійні імена за характером — Тузик і Лордік або Моцарт та Рахманінов. Так жила вона, милуючись природою, роблячи добро, присвячуючи кожен день Харківській консерваторії.

Мне нравятся звуки рояля и эхо дрожащей струны.
Вы слышите? Или не знали ласкающей душу волны?
И пальцы — летящие птицы — меж звуков свободно скользят.
Не страшно упасть и разбиться, с мелодией где-то паря.
Струна замирает, немея, оставив дрожанье в душе.
Нет, музыкой я не владею — она мной владеет уже.

Кажуть, що незамінних людей немає, одні підуть, прийдуть інші, але Вікторію Іванівну Лозову ніхто не замінить. Вона була незвичайною, незабутньою, унікальною особистістю, шановним й авторитетним педагогом, тонкою і віртуозною піаністкою, концертувала та викладала до останніх днів, була глибоко порядною і чесною людиною, дарувала тепло, щирість і любов. Світлий ангел музики, душа фортепіано, наш останній романтик.

С первым звуком, слетевшим с рояля,
Я шепчу тебе: «Здравствуй, князь»
Это ты, веселя и печалая,
Надо мною стоишь, наклонясь.
Но во взоре упорном и странном
Угадать ничего не могу
Только в сердце моем окаянном
Золотые слова берегу.
А. Ахматова.

Юнона Таранова, засновник та керівник музичної студії «Yunona Taranova Music School», викладач фортепіано та теорії музики, концертмейстер (Торонто).

Багато років минуло з тих пір, як я вступила до Харківського університету мистецтв ім. Котляревського (тоді він ще називався Інститутом мистецтв і об'єднував консерваторію й

Театральний інститут). Пам'ятаю, як ще до вступу, приходючи на студентські концерти, відчувала трепет і хвилювання від самого перебування в старовинній будівлі, де, здавалося, усе ще витав дух Петра Ілліча Чайковського! Вабила і романтика студентського братства.

На жаль, після вступу не все пішло так, як мріялося. Викладач, яка готувала мене до вступних іспитів, не мала тоді вільних вакансій, і мені порекомендували подати заяву до іншого педагога. Мій новий ментор була дуже досвідченим музикантом з відмінною репутацією, але відносини з нею в мене не склалися. Я постійно відчувала себе «гидким каченям», яке помилково опинилося під чужим крилом. Після численних нервових зривів на екзаменаційних виступах, я, нарешті, зрозуміла, що треба щось міняти. На третьому курсі, після довгих роздумів, вирішила перейти до іншого викладача.

Так у моєму житті з'явилася Вікторія Іванівна Лозова, а серед нас, її студентів, звичайно ж, Тора: улюблена, незрівнянна, єдина у своєму роді!

На її уроках можна було відчувати все що завгодно — радість, печаль, захоплення, цікавість, сумнів, але ніколи — розчарування і завжди професійне зростання.

Вона любила запізнюватися. «Любила», напевно, не зовсім правильне слово. Вона просто не могла не спізнюватися, тому що, здавалося, жила в своєму власному паралельному звичайній дійсності світі. Так, дійсність з її псевдодипломатією, невтомною боротьбою за місце під сонцем була їй незрозуміла, і вона якимось чином примудрялася з неї вислизати. А коли доводилося повертатися, завжди спізнювалася.

Коли ж, після нашого довгого очікування, вона, нарешті, впурхувала в клас, починалися заняття. З кожним студентом вона проводила набагато більше часу, ніж належало, ретельно розбираючи деталі творів. Техніка, динаміка, фразування

в контексті стилістичних особливостей музики, яка досліджувалась, — всьому приділялося достатньо уваги.

Правильна техніка виконання гри на фортепіано, втім, як і на будь-якому іншому інструменті, залежить не лише від правильної постановки рук і регулярних занять, а й від внутрішньої розкнутості. Від внутрішньої розкнутості залежить і повноцінний виступ на сцені. Саме тому в процесі навчання абсолютно неприйнятні негативно забарвлені коментарі стосовно студента. Підкреслю: до будь-якого студента. Вікторія Іванівна володіла Мистецтвом виправляти похибки з делікатною легкістю.

Іноді, коли Вікторії Іванівні щось не подобалося, вона підходила до рояля і проспівувала: «Чи розумієте, любя МОЯ, тут потрібно зробити ось так!». Її по-моцартівському пухке обличчя, обрамлене золотистими завитками, спалахувало, брови здивовано підводилися над злегка глузливими і, все ж, уважними очима, руки злітали над роялем і... «Ось так, розумієте?». І тут ти, звичайно, починав розуміти, що потрібно саме так і ніяк інакше. І ставало так легко й приємно.

А іноді, перевіряючи «алгеброю гармонію», засиджувалися над однією фразою весь урок. Над однією фразою! Але потім якимось неймовірним чином з'являлося розуміння всього твору загалом.

Кожна зустріч з Вікторією Іванівною Лозовою приносила відчуття внутрішнього свята і творчого зростання.

Але життя — дивна штука. Здається, ось, воно лише почалося, ти подолав свої перші перешкоди, взяв свої перші висоти, намітив якісь перспективи, а воно раптом виштовхує тебе за межі власного розуміння і змушує дертися невідомо куди, долаючи нові і нові рубежі...

Далі була імміграція. На сцені виступала, переважно, із власними композиціями. Тривалий час працювала

акомпаніатором (до речі, мистецтву акомпанементу мене навчала Ніна Валентинівна Інюточкіна, випускниця класу Вікторії Іванівни Лозової). Особливо було цікаво брати участь у проекті «Metropolitan Opera Institute» для молодих співаків у Єрусалимі під керівництвом Джоан Дорнеман, де я, серед інших концертмейстерів, акомпанувала і своїй сестрі, чудовій оперній співачці, випускниці Харківського університету мистецтв Вікторії Тарановій.

Мені пощастило побувати на майстер-класах видатних співаків і оперних постановників, серед яких були Джужуппе ді Стефано, Олена Образцова, Федеріко Давіа.

Харківський національний університет мистецтв
імені І. П. Котляревського

7
ГРУДНЯ
2018

НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
МИСТЕЦТВ

18:00

ВЕЛИКА ЗАЛА

КОНЦЕРТ
пам'яті
доцента кафедри
спеціального фортепіано
ЛОЗОВОЇ
Вікторії Іванівни
(до 85-річчя з дня народження)

В концерті приймають участь учні та учні учнів:

Давидов С.	Бурцев М.	Лавриненко В.
Інюточкіна Н.	Карелова Г.	Жорнікова М.
Коваль В.	Кравченко Н.	Кускова І.
Дедусенко Ж.	Зуєва Д.	Єременко І.
Успенська І.	Лашко В.	Кочетова К.
Літовченко А.	Щепакін В.	Бескровная В.
Батаєва О.	Красінская І.	

Вступне слово -
доктор мистецтвознавства **Людмила Шаповалова**

ВХІД ВЛІЙНИЙ

І, звичайно, було, та й є, викладання — хліб насущний більшості музикантів. І в цій сфері найголовніше, на мій погляд, встановлення внутрішнього контакту між викладачем і студентом.

Не знаю, як склалася б моя подальша музична доля, якби не зустріч з музикантом від Бога і чудовим педагогом Вікторією Іванівною Лозовою. Тому що моя професія завжди по життю залишалася зі мною, я багато в чому зобов'язана саме їй.

Коли, через кілька років, я дізналася про те, що Вікторія Іванівна в далеко ще не похилому віці покинула цей світ, виникло відчуття непоправної втрати. І водночас здалося: ось, її золотисті кучерики, які обрамляли по-моцартівському пухке обличчя, сколихнулись на вітрі, брови здивовано піднялися над злегка здивованими глузливими очима, вона змахнула руками і полетіла в ті світи, де всі справжні музиканти зустрічаються зі своїми безсмертними колегами, щоби разом творити велику Музику... Алілуя!

Торонто, 2021-05-07

**СПИСОК НАУКОВИХ
ТА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ ПРАЦЬ**

1.	Р. Щедрин. «Тетрадь для юношества» 15 пьес для фортепиано: методические разработки.	Харьков, 1994.	1 друк. арк.
2.	Р. Щедрин. «Тетрадь для юношества» 15 пьес для фортепиано: озвученое пособие.		
3.	В. Бибик. Девятая соната для фортепиано. ор. 79 Вопросы интерпретации: статья.	Зб. Українська фортепіанна музика та виконавство: Стильові особливості, зв'язки з музичною культурою Західної Європи. — Львів, 1994 .	0,2 друк. арк.
4.	Право на інтерпретацію. О музыке виолончельной сонаты № 2 В. Бибика: статья.	Сб.: Проблемы взаимодействия музыкальной науки и учебного процесса. Вып. 1. — Харьков, 1994.	0,25 друк. арк.
5.	О романтическом мироощущении в Девятой сонате В. С. Бибика: статья.	Сб.: Ф. Мендельсон-Бартольди и традиции музыкального профессионализма. — Харьков, 1995.	0,25 друк. арк.

**СПИСОК ВИПУСКНИКІВ КЛАСУ
ДОЦЕНТА В. І. ЛОЗОВОЇ**

	Прізвище	Рік закінчення
1.	Шукайло В. Ф.	1963
2.	Кангеларі Ж. А.	1964
3.	Євтушенко Л.	1964
4.	Кучер Л. І.	1965
5.	Новосильцева Л.	1965
6.	Гун М. Л.	1965
7.	Войт І.	1965
8.	Булаєцька С.	1966
9.	Дубинська Е.	1967
10.	Омельченко В.	1967
11.	Яковенко В.	1967
12.	Грибова І.	1967
13.	Желєзняк Е.	1967
14.	Лозовська О.	1968
15.	Лаврушина А.	1968
16.	Мартинова Г.	1969
17.	Ейланбекова І.	1969
18.	Самофал О.	1969
19.	Медведовська В.	1970
20.	Муратова О.	1970
21.	Петровицький Г.	1971
22.	Лукинова М.	1971
23.	Дубиніна О.	1971
24.	Круглова Л.	1971
25.	Маркузова Т.	1972
26.	Слепуха Н.	1972
27.	Ігнатієва Г.	1972
28.	Ходоровська О.	1973
29.	Малярова Л.	1973
30.	Новицька В.	1973
31.	Лозенко В.	1973
32.	Кузьменко О.	1974
33.	Поліщук Н.	1974
34.	Мандельблат А.	1975
35.	Канцедал В.	1975

36.	Заліско Л.	1976
37.	Інюточкіна Н.	1976
38.	Нефьодова Т.	1976
39.	Епштейн І.	1976
40.	Котельникова В.	1977
41.	Аржанухіна С.	1978
42.	Дубиніна Н.	1978
43.	Калугіна Т.	1979
44.	Румянцева А.	1979
45.	Шумська І.	1980
46.	Селезньова Л.	1980
47.	Сулім М.	1980
48.	Турнеєва Т.	1981
49.	Давидов П.	1981
50.	Красинська І.	1981
51.	Шалімова Л.	1983
52.	Ільїнська Т.	1984
53.	Кузнєцова А.	1984
54.	Письменна Н.	1084
55.	Кіряєв В.	1984
56.	Мохерова О.	1985
57.	Глушко С.	1985
58.	Осіння В.	1985
59.	Щепакін В.	1986
60.	Давидов С.	1986
61.	Попкова О.	1987
62.	Дедусенко Ж.	1987
63.	Сікорська О.	1987
64.	Тарапата Л.	1988
65.	Гутіна Т.	1989
66.	Колодна Ю.	1989
67.	Бондаренко О.	1990
68.	Заярна І.	1990
69.	Нянькіна А.	1991
70.	Чернуха І.	1991
71.	Шелкова Л.	1992
72.	Кулакова Т.	1992
73.	Сенченко Е.	1992
74.	Батаєва О.	1993
75.	Кріпак О.	1994

76.	Безкорвайна І.	1994
77.	Авочарова Л.	1994
78.	Рябченко Н.	1995
79.	Корольов С.	1995
80.	Полякова Л.	1995
81.	Резніченко С.	1996
82.	Корольова О.	1996
83.	Леонова С.	1996
84.	Баришнікова Г.	1997
85.	Полонська І.	1997
86.	Кускова І.	1999
87.	Козлова О.	1999
88.	Шарковська Л.	1999
89.	Берсенєва М.	2000
90.	Ткаченко В.	2000

ЗМІСТ

Біографічні матеріали В. І. Лозової	3
В. І. Лозова — педагог	18
Спогади про Вікторію Іванівну Лозову її учнів	29
Список наукових та навчально-методичних праць	76
Список випускників класу доцента В. І. Лозової	77

МОНОГРАФІЧНИЙ НАРИС

Ніна Валентинівна Інюточкіна

В. І. Лозова — музикант, педагог.
Біографія. Спогади. Матеріали

Редактор А.Троян
Художній редактор В.В.Вербицький
Верстка О.І.Забродін

Підписано до друку 25.06.2021 р. Формат 60x84. Гарнітура Minion Pro. Ум.
друк. арк. 2,25. Обл.-вид. арк. 2,45.
Наклад 50 пр. Зам. № 17

Видавець Мачулін Л.І.
тел. +38(068)886-52-57
editor2016@ukr.net
<http://knigoizdat.org.ua>

Свідоцтво про держреєстрацію:
сер. ХК №125 від 24.11.2004

Віддруковано в ПП «Сіверська Н.В.»
61085, м.Харків, вул. Астрономічна, 35